

«№15 «Жидек» бөбекжай-балабақшасы» МКҚК

**«Балапан» ересек тобының ата-аналармен
жұмыс жасаудың жылдық жоспары
2025-2026 ж**

Тәрбиешілер: Салкынова Л.С.

«Балапан» ересек тобының ата-аналармен жұмыс жасаудың жылдық жоспары

Мақсаты: Балалардың жан-жақты дамуы үшін ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орнату. Отбасылық тәрбиені балабақша тәрбие процесімен ұштастыру. Ата-аналардың педагогикалық сауаттылығын арттыру және балалармен сапалы уақыт өткізуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- Баланың тәрбиесі мен дамуы бойынша ата-аналардың педагогикалық сауаттылығын арттыру
- Жылдық тәрбие жоспарының жүзеге асырылуына ата-аналардың үлес қосуын қамтамасыз ету.
- Ата-аналарға арналған тренингтер, семинарлар және шығармашылық шеберлік сағаттарын өткізу.
- Баланың мінез-құлқы, тәртібі және білім алудағы жетістіктері бойынша ата-аналармен кері байланыс ұйымдастыру.
- Отбасы тәрбиесінің маңыздылығын түсіндіру және оны балабақша тәрбие процесімен ұштастыру.

№2	Іс-шаралар тақырыбы	Жауаптылар
№1	Қыркүйек айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
	1. Топтағы ата-аналар жиналысын ұйымдастыру мен өткізу. Ата-аналарды 2025-2026 оқу-жылының жоспары мен таныстыру. Тақырыбы: «Баланың ойлау қабілетін дамытудағы ойынның рөлі» Балалардың дамуы мен тәртібі туралы ақпарат беру. 2. Жеке кеңес: «Баланың мінез-құлқы мен бейімделуі» 3. Әр ата-анамен баланың даму ерекшеліктерін талқылау.	Менгеруші Әдіскер Тәрбиешілер Психолог тәрбиешілер
№2	Қазан айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
	1. Кеңес: «Тәрбие – тал бесіктен» 2. Ашық есік күні: Ата-аналарға балабақшадағы күн тәртібін, сабақтарды көрсету. 3. Шеберлік сағаты: «Күз сыйы» колөнер көрмесі Табиғи материалдардан жасалған колөнер бұйымдарын ата-аналармен бірге жасау.	Әдіскер Тәрбиешілер
№3	Қараша айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
	1. Пікірталас: «Тіл дамытудың маңызы: отбасы мен балабақшаның рөлі» Балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған әдістерді талқылау. 2. Кеңес: «Баланың өз-өзіне қызмет етуі» Баланың сезімдерін түсіну және дұрыс бағыттау туралы кеңестер. 3. Ұлттық салт-дәстүрді таныстыру: «Асық ойыны» Балаларға және ата-аналарға ұлттық ойындардың маңызын көрсету.	Тәрбиешілер Денешынықтыру нұсқаушысы Медбике Тәрбиешілер

№4	Желтоқсан айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
1. Топтық ата-аналар жиналысы: «Тіл дамытудың маңызы: отбасы мен балабақша рөлі» 2. Кеңес «Қыс мезгілінде бала денсаулығын сақтау» Қыста балаларды күту бойынша ұсыныстар. 3. «Тәуелсіз –ел тірегі!» тәрбие сағаты 4. Мерекелік іс-шара: «Жаңа жылдық ертегі». Ата-аналармен бірге балаларға арналған қойылым немесе шағын сахналық көрініс ұйымдастыру.	Тәрбиешілер Психолог Медбике Тәрбиешілер Әдіскер Музыка жетекшісі Тәрбиешілер Ата-аналар	
№5	Қаңтар айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
1. Жеке әңгімелесу: «Жаңа жылдық жетістіктер: ата-аналармен бірге талдау» Балалардың дамуын талқылау. 2. Сауалнама: «Сіздер балабақшадан не күтесіздер?» Ата-аналардың пікірлерін жинақтау. 3. Семинар-практикум: «Қысқы қызықтар» Балабақшада қысқы ойындарға ата-аналардың қатысуы. 4. «Кітап –рухани қазына» Кітап бұрышы . 5. Ата анамен бірлескен жұмыс	Денешынықтыру нұсқаушысы Әдіскер Тәрбиешілер Психолог	
№ 6	Ақпан айында жүргізілетін жұмыс түрлері	
1. Дөңгелек үстел: «Балалардың шығармашылығын дамыту жолдары» Ата-аналардың балаларды шығармашылыққа тартудағы рөлі. 2. Ұлттық ойындар күні: «Менің елім – менің мақтанышым» Балаларға ұлттық ойындар арқылы отансүйгіштік тәрбиелеу. 3. Ата-аналармен тренинг: «Балаға қолдау көрсету және сенімділікті арттыру»	Әдіскер Тәрбиешілер Тәрбиешілер	
№7	Наурыз айында жүргізілетін жұмыс түрлері	

Ата-аналарға кеңес

Тұмау және басқада аурулардың алдын алу
Кеңес: «Тұмау өте қауіпті»

ЖРВИ және тұмау ауруын алдын алу

Тұмау және ЖРВИ алдын алу жөнінде кеңестер :

Ата аналардың назарына Тұмау ауруы күзгі қолайсыз ауа райы мен қысқы салқынның ажырамас бөлігі іспетті. Осы кезеңде адамдарда тұмаурату мен жөтел,

жалпы әлсіздік пен қызудың көтерілуі байқалады. Тұмау және басқа ЖРВИ (жіті

респираторлық вирустық инфекция) несімен қауіпті? Тұмау және басқа да ЖРВИ

жоғарғы тыныс жолдары, жүйке жүйесі, құлақ және жоғарғы тыныс органдарының

зақымдануымен қауіпті. Асқынулар 3 жасқа дейінгі балалар арасында жиі кездеседі, себебі олардың иммунитеті әлі де жетілмеген және жүйке жүйесі толық

қалыптаспаған. Тұмау және басқа ЖРВИ сыркаттану балалар арасында ересек

адамдарға қарағанда жыл сайын 4-5 есе жоғары болады. Соның ішінде 5 жасқа

дейінгі балалар арасында тұмау және ЖРВИ ауыр ағымда өтіп, асқынулар туындауы

мүмкін. Респираторлы ауруларға шалдығу мүмкіндігі мектепке дейінгі балалар

мекемесіне және мектепке баратын балалар арасында жоғары, себебі үлкен ұжымдарда инфекция тез таралады.

Тұмау – жоғары тыныс алу жолдары зақымдалу және уыттану белгілерімен сипатталатын жұқпалы инфекциялық ауру. Ауру адамнан сау адамға жөтелген,

түшкірген кезде ауа тамшысы арқылы беріледі.

Тұмаудың белгілері мыналар - тамақ ауруы, дене қызуының көтерілуі, бас ауруы , сонымен қатар, бұлшық еттің ауруы, осыдан барып адам

енбекке уақытша жарамсыз болып қалады. А,В,С грипп вирусымен түр-түріне

бөлінеді. Тұмау ауруы 5-10 күнге дейін созылып қайта өрбіп асқынып кетуі мүмкін. Асқынған ауру бактериялы инфекциялармен козып (отит,гайморит) ауруларына айналады.

Тұмау және ЖРВИ алдын алу: баланы вирустан қалай сақтауға болады?

- **Вакцинация.** Жылына бір рет, күз айларында, барлық жанұя мүшелерінің тұмауға қарсы вакцина алуына кеңес беріледі. Жыл сайын біздің облысымызда ақысыз түрде тұрғындардың неғұрлым әлсіз топ өкілдері: балалар үйінің, сәбилер

үйінің тәрбиеленушілері, мектеп – интернат оқушылары, карттар үйіндегі адамдар, медкызметкерлер егіледі. Сонымен қатар осы жылдың қазан айынан бастап қаланың

барлық емханаларында ақылы түрде тұрғындарға вакцинация жасалады;

- Тұмауға қарсы витаминдік профилактика балалар мен ересек адамдардың респираторлық вирустарды жұқтыруына тосқауыл болады. Респираторлық вирустарға қарсы тұруға жеке бас тазалығын сақтау және белсенді салауатты өмір салты көмектеседі, соның ішінде:
 - Жоғарғы тыныс жолдарының кілегей қабаты және тері жамылғысының тазалығы (тамақты шаю, мұрын қуысын шаю, қолды жиі сабындап жуу және тұрақты шомылу шаралары);
 - Үйдің тазалығын сақтау – қоршаған орта әсерінен тұмау вирусы тез жойылады (тұрақты түрде бөлмелерді желдету және ылғалды тазарту, бөлме температурасын 20-24С және ылғалдылықты 30-35% аралығында ұстау);
 - Көкөніс пен жеміс-жидектен тұратын толықканды байытылған тамақ көздерін пайдалану;
 - Дене шынықтырумен, спортпен айналысу және организмді шынықтыру. Егер бала сыр аурудың асқынуынан сақтайсыз. Мұрын қуысына “Оксолин” майын жағыңыз — ол вирустың таралуына тосқауыл болады. Оны науқас та, сырқаттанбаған адам да пайдалануға болады.
- Баланы үй жағдайында өзіңіз емдеменіз – бұл оның денсаулығы мен өміріне қауіпті. Дәрігер шақыртыңыз – себебі тек білікті маман ғана дұрыс диагноз қойып, ем-шара тағайындай алады. қаттанса — не істеу керек? Ең бастысы - үйде қалыңыз. Осылайша сіз балаңызды аурудың асқынуынан сақтайсыз. Мұрын қуысына “Оксолин” майын жағыңыз — ол вирустың таралуына тосқауыл болады. Оны науқас та, сырқаттанбаған адам да пайдалануға болады. Баланы үй жағдайында өзіңіз емдеменіз – бұл оның денсаулығы мен өміріне қауіпті. Дәрігер шақыртыңыз – себебі тек білікті маман ғана дұрыс диагноз қойып, ем-шара тағайындай алады.

**Аурудың алғашқы
белгілері пайда болса:**

1. Үйде
қалыңыз;
2. Төсек
режимін сақтаңыз;
3. Бөлмені
күніне 2 рет таза ауамен желдетіңіз;
4. Мұрыннан су
аққанда, жөтелгенде, медициналық демперде киген жөн;
5. Сусын, шай,
шырын түрінде сұйықты көп ішіңіз;
6. Жеке бас
тазалығын сақтаңыз;

Дәрігерді үйге шақырып,

**Жіті респираторлық вирустық инфекция және
басқа да вирусты инфекциялардың алдын алу шаралары**

1. Үйден шығарда мұрныңыздың
ішіне оксалин жақпасын жағыңыз;
2. Адамдар көп
жиналған жерден аулақ болыңыз;
3. Сұйықты көп
ішіңіз, таза ауада көп жүріңіз;
4. С дәрумені бар
тағамдарды көбірек қолданыңыз;

5.Халық емін
қолданыңыз(пияз, сарымсақ).

6. Ұсыныстарын
қатаң сақтаңыз.

Тұмауды алдын алудың жолдары:

Ең тиімді алдын алу әдісі- тұмауға қарсы вакцинасы.

- Эпидемия кезінде адамдармен байланысыңызды мүмкіндігінше азайтуға тырысыңыз (қоғамдық көліктермен жиірек жүріп,қонаққа барудан бас тартыңыз).
- Бөлмеңізді, үйіңізді жиі желдетіп, ылғалды түрде жиыстырып қойыңыз.
- Мұрныңыздың шырышты қабығын интерферонды қолдана отырып, 0,25 пайызды оксалин майымен майлап қойыңыз.
- Сарымсақ пияз сонымен қатар құрамында С дәрумені бар өнімдерді көбірек пайдаланыңыз лимон,орамжапырақ,қара қаракат.
- төрт қабатты дәкелі таңғышты қолданыңыз.

- Толық тамактаныңыз
- Таза ауада жүйелі түрде серуендеу, денешынықтырумен және спортпен айналысуды қолға алыңыз.
- Тұмаумен ауыратын науқасты басқалардан алшақтауды ұмытпаныз.

Тұмау – жұқпалы вирустық ауру. Эпидемиология институтының ғалымдарының айтуы бойынша аурудың ушығуы желтоқсан айының соңы мен қаңтар айының басында болады.

Жұғу жолы – ауа-тамшылы.

Аурудың тарау көзі – сөйлеу, жөтелу, түшкіру кезінде вирус бөлетін тұмаумен ауыратын адам.

Тұмаудың негізгі белгілері – бастың ауруы, көзді басқа жакқа бұрып қараған кезде көздің ішінің ауруы, буын, бұлшық еттің ауруы, дененің әлсіреп ауруы, дене қызуының көтерілуі.

Тұмаудың емдеу:

1. Жатып емделу;
2. Дәрігерді үйге шақыру;
3. Жылы сусындарды жиі ішу;
4. Қызу көтерілген кезде парацетамол, эффералган, фервекс, терафлю т.б іл
5. С дәрумені бар өнімдерді көп пайдалану.

Тұмаудың алдын алу үшін не істеу керек:

1. Эпидемия басталмай тұрып, вакцинация жасау;
2. Эпидемия басталмай тұрып, мұрынның тесіктеріне 2-3сағат бұрын оксолин майын жағып, 2-3рет интерферон тамызып тұрыңыз;
3. Тұмаудың алғашқы белгілері байқалған кезде басқаларға жұқтырмау үшін үйден шықпау;
4. Медициналық бетперде киіп алып жүріңіз. Оны әр 3 сағат сайын ауыстыруды ұмытпау;
5. Сыныпты жиі-жиі желдетіп, үзіліс кезінде сыртқа шығып тұру;.
6. Тағам дайындауға көкөністер, жемістерді, сонымен қатар С дәруменіне бай өнімдерді жиі пайдалану;.
7. Адам көп жерлерге бармауға тырысу керек.

Тәрбие - тал бесіктен

Тәрбие тұл бесіктен басталады. Өке мейірімінен құрышын қандырып, ана сүтінен нәр алып, «Өке ұлагаты» мен «Ана тағдылымын» көріп өскен ұрпақ елін, жерін, халқын сүйетін, елінің болашағын, халқының қамын ойлайтын, жогын жоқтайтын, парасатты, ой-өрісі кең, дүниетанымы жоғары, жан-жақты, білімді де білікті ұлтжанды тұлға болып қалыптасады.

Қазіргі заманда оқыту мен тәрбиенің табысты болуы ата-аналардың тәжірибесіне, кәсіби шеберлігіне, мәдениетіне, ынтымақтастығына, отбасында бір-бірін түсінушілігіне, өзара қарым-қатынасына.

қозғалыстары мен мақсаттарының бірлігіне байланысты

Тәрбие баламен сөйлесумен, әңгімелесумен, оған ақыл-кеңес берумен ғана шектелмейді. Тәрбие – тұрмысты дұрыс ұйымдастыра білуде, балаға әркімнің өз жеке басы арқылы үлгі-өнеге көрсетуінде. Отбасындағы бала тәрбиесі халық өмірімен, қоғамның мақсат-міндеттерімен байланысты болуы керек.

Адам баласы шыр етіп дүниеге келгеннен бастап, яғни, қоғамға, өзі- өсетін тіршілік ортасының мүшесі болады. Адам дүниеге келісімен өзі көріп отырған адамдардың іс-әрекетіне, қимылына, ас ішуіне, жүріс-тұрысына, сөйлеуіне, ойнауына, әңгімелесуіне тыңдана қарап, өзі де сол көргендерді өсу мақсатында әрекет жасайды. Осыған байланысты «Ұядан не көрсен, ұшқанда соны ілерсің» – дейді халық. Сондықтан баланың ең әуелгі өсетін ортасы, отбасы тәрбиесіне өте терең көңіл бөлу керек. Егер отбасында жақсы тәрбие алған болса, өскенде сол тәрбиенің ізімен баруы сөзсіз. Отбасындағы барлық адамдардың іс-әрекетіне, бала тәрбиесіне бірінші әсер ететін орта. Бала сол ортаға қарап өседі. Сол үшін балаға отбасындағы тәрбиені қоғамдық ортаға байланыстыра отырып берген адам ұтады.

Баланың жақсылығын да, жамандығын да, жемісі мен жеңісін де көретін ата-анасы! Қай заманда болсын, ата-ананың басты арманы – баласының инабатты, ізетті, еңбексүйгіш, ержүрек, адал, қайырымды болуы. Соған өз балаларын тәрбиелейді. Баланың көп уақыты отбасымен бірге өтеді. Бала дүниеге келген күннен бастап ұлттық тәрбиені санасына сіңіре берсе, өсе келе бала зиянды нәрселерден аулақ болады. Сондықтан да, ата-ана балаға үніле қарап, үнемі бақылап және қадағалап отыруы керек.

Тәрбиенің қиындықтары көп, сол қиындықтан қашпаған ата-ана ғана саналы тәрбие бере алады. Ол үшін баланың не істеп жүргенін, кіммен ойнайды, қай жерде жүргенін, тапсырманы қалай орындағаны сияқты жұмыстарын қадағалап, түсіндіріп, жан-жақты тәрбие беру, оны әрі қарай дамыта білу керек. Отбасындағы өзара қарым-қатынастың дұрыс болуы, бала тәрбиесінде әке мен шеше рөлінің өте маңызды екені белгілі. Тәрбие адам тағдырын шешетін ұлы іс. Ұлы істің бастау бұлағы, қайнар көзі – отбасы. Отбасындағы тағдылым мен үлгі өнегенің, балабақшадағы тәлім тәрбиенің жүйелі бірізді жүргізулерімен бастау алатыны баршаға белгілі. Халқымыз: «Балана бес жасқа дейін патшандай қара» дегеннің терең мәні дәл осы кезде іске асатынын меңзесе керек.

Тәрбиенің түп тамыры – ұлтты қадірлеу, ұлттық әдет-ғұрыпты дамыту, ұлттық дәстүрді жандандыру, ұлтаралық достық қарым-қатынасты нығайтуға үйрету. Сабақ та, тәрбие де осы бағытта болса ғана баланы ортаға қарап тәрбиелеген боламыз, сонда ғана оның адамгершілігі қалыптасады. Адамды құрметтеуге тәрбиелесуіміз қажет.

Балабақшаға барғанда өз жасындағы балалармен бірге ойнайды, сөйлеседі. Бұл жерде тіл алғыш, айтқанды істемейтін, жылауық, сабырлы балалардың ортасына, яғни, аралас ортаға барады. Балабақшада осылардың әртүрлігіне мән беріп, жалпы ортақ тәрбие – адамгершілік тәрбиесі беріледі. Ол тәрбиешінің қатысуымен іске асады.

Қазір мектеп жасына дейінгі балалар бірыңғай бұрынғыдай тыңдаушы ғана емес, оқырман да. Мектеп жасына дейінгі балалардың бойында оқу қызметін меңгерту басты бағыты болып саналады. Ересек адам мектепке дейінгі балаға күшті педагогикалық әсер етеді, ол өзара әрекет үрдісінде кешенді әдістер мен тәсілдердің көмегімен танымдық белсенділікті қалыптастыруға, балалардың психикалық ойлау, қабылдау, ес, зейін, сөйлеуді, өзіне сенімділікті және ынтымақты дамыта отырып, олардың белсенді танымдық іс-әрекетпен шығармашылыққа бой алуына көмектеседі.

Халқымыздың даналығында «Баланы жастан» деген сөз бар. Сондықтан тәрбиенің тал бесіктен басталатынын ескерсек, ата-бабадан келе жатқан ибалық пен инабаттылықты өзіміз түпкілікті түсініп, балаларымызға сол тәрбиенің нәрін сіңіре білсек, бұл қазіргі заманда бала тәрбиесіне қосқан біздің қомақты үлесіміз болып табылар еді. Еліміз егемендік алып, өз мәртебесі биіктей түскен шақта ең алғашқы алға қояр міндеттің бірі – бала тәрбиесі – егеменді еліміздің болашағын жалғастырушы ұрпақ тәрбиелеу. Ал сол жас ұрпаққа тәрбие беретін бүгінгі тәрбиеші – мамандар тәрбиелеу мен білім берудің жаңаша жетілдірілген әдіс-тәсілдерін іздестіріп, күнделікті жұмыс барысында жанашыл бағыттар қарастырып, оны өздерінің іс-тәжірибесінде қолданып отырса, бала тәрбиесі алға басары сөзсіз. Бұл ойдың тармағы бүгінгі тәрбиешінің кәсіптік шеберлігінде, шығармашылық дамуына әкеліп соғады.

Бүгінгі қоғам мүддесіне лайықты, жан-жақты жетілген парасатты азамат тәрбиелеп өсіру – әрбір отбасының, балабақшаның, барша елдің міндеті. Осы міндетті орындауда мектепке дейінгі тәрбие мекемесі –

балабақшаның ролі өте зор. Әр ұйдан кішкене балабақшалар білім ордасына дейін ата-анасының тәлімді тәрбиесімен қатар мейірімге толы ізгілікпен құшақ жайып, өнер, білімге баулитын балабақша саясында өсетіні анық. Бала біздің болашағымыз. Олай болса мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол-үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Балабақшада бала тәрбие мен білімді ала отырып, шығармашылық мүмкіндіктерін іске асыра алады. Бұл жерде баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруда ойын түрлерін ұйымдастыру мен еңбексүйгіштікке тәрбиелеу бағыты жоғары нәтиже береді. Балалардың өзі-өзіне қызмет ету, ұластарға көмектесуі олардың жеке тұлға ретінде дамуының көрсеткіші боп табылады. Балабақшаның мақсаты: Балаларды жалпыға міндетті білім беру стандартына сай оқыту мен тәрбиелеу, салауатты өмір салтын ұстанатын, денсаулығы мықты, парасатты да, инабатты ұрпақ тәрбиелеу. Әр баланы бүлдіршін кезінен адамгершілікке, имандылықпен мәдени-гигиеналық машықтарды қалыптастыруға, Отанын сүйуге баулу. Мектепке дейінгі балаларға оқу қызметтерінен тыс дамыту формалары өз әсерін тигізеді. Әр түрлі мерекелік ертенгіліктер бала сезіміне ерекше әсер ететін, оны игілікті мінез-құлыққа тәрбиелейтін қайырымдылық әрекеттерге бағыттайтын маңызды форма болып саналады. Қазіргі дамыған заманда ешбір жас ұрпақ білімсіз қалмауы керек, бүгінгі жас ұрпақ бойына білім нәрін сусындатып, алға қарай қызығушылығын арттыру басты міндетіміз. Бүгінгі жас ұрпақ ертеңгі ел болашағы, біз әрқашан заманауи білімді балаға беріп отырсақ, біздің балаларымыздың болашағы жарқын болмақ. Айта кетсек ЖШС «Премииум -Талғар» бөбекжай балабақшасында балалардың жан-жақты тәрбиесіне, біліміне және шығармашылығын ишуга септігін тигізуде деп айта аламын. Балабақшамызда жыл бойына өткізілетін мерекелер, семинарлар, ашық оқу қызметтері яғни, «Тәуелсіздік күні», «Жаңа-жыл мерекесі», «Аналар мейрамы», «Алтын күз», «Наурыз тойы», «Балабақшамен қоштасу», «9 мамыр Жеңіс күні» іс-шаралары т.б мерекелерді өткізу кезеңінде ән, таппақ, би билеу балалардың рухани дамуына оның кемел жетілуіне, олардың бойына адамгершілік құндылықтардың терең тамыр жаюына ықпал етеді. Әрине, мұндай тәрбиелік шаралар, ертенгіліктер үнемі ата-аналардың қолдауымен, қатысуымен өткізіледі. Балалардың ата-аналарымен тығыз байланыста болған жағдайда ғана талапқа сай жұмыстар жүргізуге болады. Осындай тәрбиелік іс-шараларды өткізе отырып, бала бойына жастай өз ұлтымыздың тәрбиесін қалыптастыратынымызға сеніміміз мол. «Жақсы өнеге көрсетсе бала бүгінде, еңбегімен қуантады түбінде» немесе «Ертең өзін қалмау үшін табаға, жақсы өнеге көрсетсе бала балаға» деген Жүсіп Баласағұн бабамыздың аталы да баталы сөзін бағдар етіп ұстансақ бала тәрбиесінде баршамыздың жоғарғы жетістіктерге жететінімізге ешкімнің күмәні жоқ. Келешекте олай болса, осы берілген тәрбие ұрпақтан ұрпаққа жалғасады.

**«Тұйық бала қайдан шығады?»
баяндама**

«Бала – ол әр ата-ананың баға жетпес байлығы» екені бәрімізге мәлім. Бала үшін барлығымыз бір жақсылықты жасауға тырысамыз, келешегін бүгінгі күннен ойлайтынымыз рас. Осы сәттен баламызға көңіл бөлемізбе, әлде тек жұмыстың соңында кетіп бара жатқан жоқшыба деген сұрақ мазаламай қоймайды. Соның салдарынан баламыз келешегіне зардабын тартпаса екен дейміз немесе жаман жақтарын көрсетпесе екен. Осындай себептердің бірі – баланың тұйық болып қалуы.

Егер сіздің балаңыз онша сөйлемейтін және де балабақшада, үй маңындағы балалармен онша ойнамайтын болса, сонымен қатар тек жалғыздықты қалайтын болса, ондай баланы тұйық балалар қатарына жатқызуымызға болады.

Тұйық болудың бірнеше себептері бар:

Мәселен, ол мүмкін оның психологиялық ерекшелігіне, жан-дүниесінің нәзік кетуі болып табылады. Егер бала тек жалғыз болғанды ұнататын, бірақ берілген тапсырманы бұлжытпай орындайтын болса, үндемей өз ойын ішінде сақтап, сыртқа шығармаса, онда ол балаға дер кезінде көңіл бөлінуі керек. Осы кезде ата-ананың қатал болуы, дөрекі сөйлеуі, ұрысу баланың өмірге деген көзқарасының дамуына әсер етіп, одан әрі жасқаншақ болып кетуі әбден мүмкін.

Тұйық болудың ең көп кездесетіні: жанұяда жалғыз өскен балаларда кездеседі. Атасымен апайының болмай, амалсыз үйде ойнауы бала өмірінің дамуына әсер етеді.

Сонымен қатар ата-аналардың көзқарасында байланысты. Егер, ата-ана туыстарымен онша араласпай, тек жағымсыз жағын естіртетін болса, онда баланың дамуына туыстық көзқарасы бұрыс қалыптасады. Сондықтанда ата-ана көзқарасы, ойы үлкен әсер етіп отыратыны анық.

Тұйық болуға итермелейтін тағы бір себеп: ата-аналардың іс-әрекеті.

— Сіз баланың көп уақытыңызды бөлесіз бе?

Егер балаңыз өз қолымен әдемі сурет салса немесе кесте тігіп, өте қуанышты көңілмен әкеліп ұсынса, ал сіз болсаңыз жай ғана көзіңіздің қырын салып қарай алдай салдыңыз делік.

Бұнда өз ойыңызды қоспай, шын пейілмен мақтаса баланың алға деген ынтасы туындайды. Немесе сіз баланың тек жаман қылықтарын ғана айтып, мақтамай бетіне басатын болсаңыз бала төмендеуі мүмкін.

Психологтардың айтуы бойынша тұйықтықты олардың салған суреттерінен де

байқауға болады. Бұл тәжірибені 4 жастан салғызуға болады.

Бала өзін ақ бетке қалай салады? — Егер ол өзін өте үлкен қылып салса, онда ол еркеліктің белгісі. — Керісінше, үйде үлкені бола тұра өзін кішкене қылып салса, онда ол өз орынын маңызды деп санамауы.

— Егер өзін анасынан не әкесінен ашақ қылып салса, онда ол мүмкін әке-шешесінің көп көңіл аудармауы.

Егер ата-ананың жұмысы көп болып, балаға деген көңілінің болмауы немесе істеген ісінің жемісін көрмеуі, жақтырмай немісұрайлы қарай салу,

Бала санасында: өз ісінің бәрібір қате болатынын, үлкендерге тек кедергімді тигіземін деген ой қалыптасады.

Кейбір ата-аналар баланың жағаласпауы үшін немесе уақыттарын алмауы үшін тек материалдық жағын қамтамасыз етуге тырысады. Баланы тек әдемі, қызықты ойыншықтар сатып беріп, алдап отырады.

Міне, осыдан бала өз бөлмесінде тек ойыншықтармен ойнайды. Ата-анасы үйде бола тұрса да бала олардың бар екенін елемейді. Өйткені олар баламен бірге емес, әркім өз ісімен шұғылданады. Осындайда ата-анаға деген сезім, махаббатта болмайды.

Бір жағынан балаға шектен тыс көңіл аударып, еркелете беруінде қажеті жоқ. Сондықтанда балалар ата-анасынан қандай маңызды жұмыс атқаратындарын білулері керек. Мәселен, Егер анасы тамақ істегеннің орнына немесе кір жуудың орнына баламен бірге ойнап кетсе аш қалатындарын ақырын ақылмен ұғындыру. Ең бастысы – балаға айғайламай, қатты сөйлемей тек ақылмен ақырын ғана ұғындыру.

Бала ата – анасының қорғанышы, сүйіктісі болу керек. Осы өмірде өте мықты, ержүрек, ешкімнен қорықпайтын әкесінің бар екенін, және де өте мейрімді, ақылды анасының бар екенін сезінуі тиіс.

Әсіресе мектепке дейінгі балаларға ата – анасының көңіл болуі, жанұялық махаббат қолдаушылық көрсеткен өте маңызды.

Толық қанды бала болып өсуі үшін: Ішкі және сыртқы сезімдерінің тек бақытты жанұяда дамытуға болады. Егерде жанұяда махаббат, сүйіспеншілік, мейрімділік, өзара түсінушілік болған жағдайда ғана баланың ішкі және сыртқы сезімдері осы бақытты жанұяда толықтай жетіледі.

Бала тұйық болмау үшін үйге жиірек қонақтарды шақыруға тырысыңыз. Бала

үшін басқа адамдармен, бөтендермен қарым – қатынас жасау тиімдірек.

Баламен сөйлесіп олардың әңгімесін тыңдап, бірге ойнап, ата – ана баласына не қажет екенін неге өкпелегенін т.б. біле алады. Осы арқылы баланы өмірге деген сенімін туғызуға болады.

Көптеген балалар қиялдағанды ұнатады. Балаңызға мысал: «Кляксы» ойын ұсыныңыз 5 – жастағы. Оны табиғатта да, жолда келе жатып аспандағы бір бұлтты көрсетіп оның неге ұқсайтынын сұрауға болады. Ойлану кезінде кедергі жасамай, өз ойын айтқызуға тырысыңыз.

Тек бір ғана сөзбен өз ойын аз білдірсе, оның қиялының дамымағанында. Егер ештеңеге ұқсата алмай, өз ойын, айтпаса, онда қиялы дамымаған немесе сәтсіз уақытты таңдағаныңыз.

Тағы бір ойын «Ғажап аң» онда балаға « өмірде жоқ құсты немесе аңды сал- деу» керек. Көбінде балалар өз ойларын сөйледі. Содан соң оның аты кім екенін, оның қайда мекендейтінін сұрап, жауабын алуға болады.

Балаға ертегілер айтып, оның мазмұнын өсіне сақтауға тырысыңыздар. Оңіне ертегіні құрату өте тиімді.

«Танысу» ойынын ойнатуға болады. Балаларды жаныңыңға айналдыра отырғызып өздері жайлы бір – екі сөлем айтып берудерін сұрау.

Тұйық болудың тағы бір себебі : табиғи, туа біткен кемістіктің болуы. Мысалы: Көзі онша көрмеуі, толықтық т.б. Балаға ешқашан өз кемістігін айтып бетіне басуға болмайды. Керсінше кемістігінің бар екенін білдірмей, оны мадақтап отыру керек. Мысалы: Мен көзілдірік тағам, бірақ мен талсырманы күшті орындаймын, мен толықпын бірақ балалармен маған көңілді.

Тағы « Мен кіммін?», « Менің жақсы жақтарым және кемшілігім» деген сұрақтарды қою арқылы баланы білуге болады.

Мұндай ойынды тек балалармен ғана емес, сонымен қатар үлкен адамдарға да қоюға болады.

Мақсаты: Ұялмай өзінің кемшілік жақтарын, жақсы жақтарын ортаға айту.

Балаға адамдармен қарым – қатынас жасау мүлде зиян емес екенін, қорқатын ештеңе жоқ екенін айту.

Адамның ішкі сырын білу, соның ішінде өз баланыңдың ішкі сырын білу оңай емес. Ал оны дұрыс жолға тәрбиелеу ең қиын істердің бірі, ол үшін сіз қаншама шиядамдылығыңызды күшіңізді аямай төгесіз.

«Баланың өз-өзіне қызмет етуі»

Қазақ атамыз: «Баланың 5 жасқа дейін алақанына салып аяла, 13 – ке дейін құлынша жұмса, 13-тен бастап өзімен теңдей етіп ұста» деген екен. Халық даналығы бойынша еңбек тәрбиесінің 5 жастан басталатыны айтылып отыр. Дегенмен психологтар балаға 3 жасынан бастап дастарғанға табақтарды, қасықтарды тасуға болатынын айтады. Алайда бұл жас баланың ойын жасы болғандықтан анасына дастарханды жасауға немесе жинауға көмектесуді көбіне ойын ретінде қабылдайды. Осыған карамастан баланың денесі еңбекке икемделе бастауы үшін 3 жасынан бастап – ақ балабақшада, үйде кіншігірім істерді істеуге рұқсат етіледі. Мұндай жағдайда мен өз тәжірибемде көмекші ретінде қолданып оларды үйретемін. Баланың жұмысқа деген ынтасы артқан сайын ісі де жемісті бола бастайды. Егер тапсырылған істі тиянақты атқарса, онда мақтау айтып балаларды қолдап отырамыз. Сонда баланың бойында ерік-жігер мен өзіне деген сенім пайда болады.

Халқымыз «Баланы жастан» деп текке айтпаса керек. Негұрлым еңбекке ерте бейімделген бала, соғұрлым іске епті келеді. Сондықтан балаға ойынап болған соң ойыншықтарын жинатып немесе бірге жинап, шап сүрту, гүлге су құю секілді қарапайым іс-әрекеттерді балабақшада үйретіледі. Себебі еңбек тәрбиесі бала тәрбиесінің ең маңызды бөлігі Еңбек баланың адамгершілігінің қалыптасуына орасан зор әсер етеді. Еңбек ету арқылы сол істерге қатысты мәліметтер мен ептілікті бойына жинақтай береді. Әрі денесі де шыныға түседі. Сондай-ақ еңбек балаларды ұйымшылдыққа, жігерлі іске, көркем шығармашылыққа, іскерлікке баулиды.

«Жігітке жетпіс өнерде аз» деген аталарымыздың сөзін еске алсақ, жетпіс өнерлік қасиет адамның бойына еңбектену арқылы ғана қалыптасады. Алдымызда тірбиеленіп отырған балаларымыз балабақшадан еңбекке машықтанса, болашақта сегіз қырлы, бір сырлы болатынына күмәнім жоқ.

Балаларды еңбек сүйгіш етіп өсіру үшін ерте жастан – ақ осыған психологиялық жағынан лайындау қажет. Бала өсейген сайын одан күрделірек істерді орындауын талап етудің пайдасы зор. Сондай-ақ баланы еңбекке баулуда оны табындылыққа үйретудің мәні бар. Еңбекке деген дағды дамып, ол әдетке аналса ғана нәтижесін бермек.

Жас өспірімді еңбекті құрметтеу және сүйуге тәрбиелеу мектепке дейінгі яғни балабақшаның міндеттерінің бірі. Балабақшада балаларды еңбекке қызығушылығын тәрбиелеу, келешекте оған өзінің саналы, белсенді әрекетін ынтасын қалыптастыру. Баланың басқа адамдарға пайдасын тигізетін еңбекке даярлығын қалыптастыру. Бұл баланы еңбекке баулу мектепке дейінгі мекеме, мектеп және ата-анасының қатысуымен жүзеге асырылады. Сондай-ақ балаларымыздың жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор ккііл бөлу қажет. Балалардың қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды көрсетілгеніндей – ақ ертенгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күдіретті күш.

Еңбек тәрбиесінің негізгі міндеттеріне баланың тұлғасын еңбекте тәрбиелеу және олардың еңбек іс-әрекетін қалыптастыру болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды еңбекке тәрбиелеу- тәрбиенің жалпы жүйесінің құрамды бөлігі. Еңбекке тәрбиелеу, баулу және кәсіптік бағдар мектеп жасына дейінгі балалардың болашақ қоғамдық пайдалы өнімді еңбекке тікелей қатысуы және оған деген саналы көзқарасты тәрбиелеудің адамзат болып өсуінің, жеке адамды адамгершілік және зиялы көзі болып табылады. Сонымен қатар мұны еңбек тәрбиесінің мақсаты деп түсінуіміз қажет.

Еңбек тәрбиесі – мектеп жасына дейінгі балаларды еңбекқорлыққа, еңбекті құрметтеуге еңбек мәдениетін үйренуге бейімді олардың еңбек ету шеберлігі мен дағдысын қалыптастыруға бағытталған тәрбиенің бір саласы. Еңбек тәрбиесі барлық халықтар мен ұлттардың дәстүрлі халықтық педагогиканың негізгі құрамдас бөлігі ретінде дамыған. Мысалы: қазақ халқының дәстүрлі тәлім тәрбие беру жүйесінде жас кезінен бастап еңбекке, белгілі бір кәсіпке баулыған әрбір жас сәби «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей» деген мақал рухында тәрбиеленген. Өз тәжірибемде еңбек білім берумен тығыз байланысты жүзеге асырылады. Оқу

еңбегінің барысында бала ұқыптылыққа, еңбекқорлық, еңбек ету дағдысы қалыптасады. Сондықтан жас жеткіншектің дамуы үшін бірден-бір қажетті нәрсе ол – еңбек.

А.С. Макаренко балаларды еңбекке қай жастан тәрбиелеу керек? Деген сұраққа мүмкіндігінше ертерек бастау керек деп көрсетті. Ал баланы еңбекке тәрбиелеудің бастапқы ұясы отбасы сосын балабақша. Бұл ретте ата-ананың балабақша тәрбиешілерінің орны бірінші кезекке қойылады. Бала кез-келген сәтте үйдегі адамдарға алдындағы тәрбиешісіне еліктейтін болғандықтан олар өздерінің бала алдындағы іс-әрекет қимылдарына ерекше мән беру керек. Балалар сол үлкендерден көргенін жасауға талпынады.

Адамды – адам еткен еңбек. Жалпы адам баласы өмірге келген күннен бастап еңбекпен тығыз байланыста болады. Себебі, шыр етіп өмір есігін ашқан сәттен бастап ана сүтін емудің өзі еңбекке жатады. Еңбек – дегеніміз бойымыздағы энергия яғни күшіміз, осы күшті пайдаланудың өзі еңбек. Адамдар еңбек ету арқылы көптеген жетістіктерге жетеді. Күнделікті ішіп жейтін тағам мен киімінің өзі еңбекпен келеді. Балалардың еңбегі туралы айтатын болсақ күнделікті өмірде кездесетін көзге көріне бермейтін, өзіміз мән бере бермейтін еңбек түрлері өте көп. Мысалы: 2-3 жастағы баланың өздігінен тамағын ішіп жеуі, ойыншығын, киімін жинауының өзі олар үшін үлкен еңбек. Баланың өз-өзіне қызмет қыла білуінің өзі еңбекке жатады. Еңбекке баулу арқылы баланың есте сақтау, көру, сезіну қабілеттері арта түседі. Мысалы: шұлығын, қолғабын, бас киімін, қойлегін киетін кездеоны қай жерге киетінін, ойлау, көру, есте сақтау қабілеттері арқылы жасалады. Баланың әр жасаған еңбегін, қылығын мақтап отыру қажет. Мысалы ой жарайсын, бәрекелді, өте жақсы, керемет деген сөздер баланы еңбек етуге деген қызығушылығын оятады. Баланы ойын арқылы да еңбекке баулуға болады. Баланың ойынына аса мән беру керек. Ұлы педагог А.С.Макаренко айтқандай бала ойын кезінде қандай болса, кейін есейгенде жұмыс орынында да сондай болады. Сондықтан ойын кезінде баланы қадағалап, ойынына мән беру керек. Егер дұрыс емес екеніне көз жеткізсеңіз, дұрыс жолға бағыттау керек. Бала ойын ойнағанда үлкендерден немесе теледидардан көргендерін қайталайды. Өйткені ойын кезіндегі іс-әрекеті, қимыл қималысы бәрі өз отбасында көрген білгендердің айқын дәлелі. Баланың ойыны арқылы отбасындағы беріп жатқан тәрбиенің қандай екенін аңғартуға болады және қандай мамандық иесі екенін білуге болады. Сондықтан баланың көзінше артық сөз, артық қимыл жасаудың қажеті жоқ. Балаға ата-ана жақсы жағынан көрінуі қажет. Сондай-ақ баланы еңбекке баулу арқылы адамгершілікке, мейірімділікке тәрбиелеу болып есептеледі. Мысалы жерде жатқан нанды алып қою, киімін күтіп киюі бәрі адамгершілікке, үлкендердің еңбегін сыйлағаны болып есептеледі.

Балабақшадағы балалардың еңбегі.

Балалардың еңбекке деген дұрыс көз-қарасын қалыптастыру, өз-өздеріне қызмет етуге үйрету, бір-біріне кедергі жасамай еңбек етуге үйрету. Ойғап болған соң ойыншықтарын орын-орына жинауға тәрбиелеу. Балаларды балабақшадағы еңбек жұмыстарына араластыру, ойын бұрышындағы кезекшілікті атқаруға үйрету. Үлкендердің көмегімен жаз айларында даладағы гүлдерді суару, ағаштарға су құю, түптерін қопсыту, сырырысу, қоқыстарды жинауға үйрету. Сабак уақытында оқу құралдарын тарату, орындарына жинауға, тамақ ішер кезде, тарелка, қасықтарды қою, ішіп болғанда жинасу сияқты жұмыстарға балабақшадан үйретеміз. Үлкендердің еңбегінің және еңбектің қажеттілігі жөнінде түсінік беріп отырамыз. Сонымен қатар балаларды алдына мақсат қоя білуге, оған жетуге үйрету жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыру. Балабақшадағы арнайы жабдықтарды дұрыс пайдалану, қадірлеу, қайта орнына қою, бір-біріне көмек көрсетуге тәрбиелеу. Балаларды жұмысты бастап оны аяғына дейін жеткізуге тәрбиелеу. Балабақшадағы еңбек жұмыстарына қатысу, ұжымдық еңбекке үйрету. Ертегі, әңгімелерді кейіпкерлер арқылы «Еңбек түбі – зейнет» екенін түсіндіру. Үлкендер еңбегін құрметтеуге баулу. Мысалы: «Бір уыс мақта», «Бұзау бақтым», «Қайдан келдің бауырсақ?» деген әңгіме, ертегілер арқылы балаларға барлық заттардың еңбекпен келетіндігін түсіндіру. Балаларды еңбек түрлерімен және кәсіптермен таныстыру. Ұжымдық еңбекті татулықпен ұйымдастырып атқаруға үйрету. Еңбектің әр түріне баланың

қызығушылығын ояту, ұжымда еңбек етуді белсенділік ынта ықылысын көрсетуді қолдау. Ол қолымен жасаған еңбегіне қуаныш мақтаныш сезімін тудыру. Еңбекке қызығушылығын тәрбиелеп жағымды көзқарас тудыру. Еріншек, жалқаулық, шалағайлық, ұқыпсыздықтан жиренуге баулу, яғни жол бермеуге тәрбиелеу. Бақыт адамға еңбек арқылы келетінін ұғындыру. Психология ғылымының мәліметтері бойынша сәбилік шақтың өзінде-ақ бала кездейсоқ нәрселерді емес, өзінің басты деп санайтындарын негізге алады, 3 жасында өз іс-әрекетін мақсатқа бағындырады. Ол өскен сайын тәрбиешіге айналасындағы адамдарға пайдалы іс істеуге талаптанады, өзге тілегін осыған бағындырады, ерік жігерін, күшін жұмсайды, бастаған ісін аяқтап шығуға тырысады. Отбасында, балабақшада дұрыс ұйымдастырылған еңбекбаланың мінез-құлқының моральдық жағымен, қатар ерік жігер, мақсаттылық, табандылық сияқты адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеп, еңбекке күш жымсау дағдысын қалыптастырады. Еңбек барысында тапсырылған жұмыстың қажеттілігін мәнділігін түсіну баланың еңбекке қызығушылығын дамытып, еңбегінің нәтижесін рухани нәр алу, қанағаттану, жауапкершілік сезімін тудырады. Ал мәнін түсінбеген еңбек оларды қызықтырмайды. Сөйтіп сәбилік және мектепке дейінгі шақтағы еңбек барысында баланы жан-жақты дамытудың еңбекке деген дұрыс көзқарасын қалыптастыруға негіз қаланады. Тәрбиеші көптеген еңбек дағдыларын үйрету, бекітуді дамыту үшін ойынды еңбекпен жалғастырады. Мысалы: балалар қуыршақпен ойнауда бірқатар еңбек процесін орындайды, қуыршақты киіндіру мен шешіндіру, қуыршақ бұрышын жинау, оның киімдерін жуу, ыдыстарын жинау, жуу т.б. жұмыстар үйренеді.

Балабақшадағы еңбек тәрбиесінің міндеттері: 1) балаларды үлкендердің еңбегімен таныстыру және оған құрметпен қарау сезімін ояту. 2) қарапайым еңбек дағдыларына баулу. 3) еңбекке қызығушылығын, дербестігіне тәрбиелеу. 4) көпшілік үшін еңбек ете білуге баулу, қоғамдық бағытта еңбектенуге үйрету.

Адамның адам болып қалыптасуының құралы еңбек. Еңбектің нәтижесі әрбір адамға, оның еңбекке саналы шығармашылық көзқарасына байланысты. Олай болса бүгінгі таңдағы қоғам қажеттілігі – жас ұрпақтың бойында еңбекке ынталандыруды тәрбиелеу, болашақ еңбек жолын дұрыс таңдауға баулу. Баланың жеке басының еңбекке бейім болып өсуі оны еңбек тәрбиесіне баулуға тікелей байланысты.

Гүл өсірсен терлеп,

Бұның аты еңбек.

Кесте тіксең зерлеп,

Бұның аты еңбек.

Қиындықтың бәрін,

Еңбек қана жеңбек, деген өлең жолдарын айта отырып болашақ біздің ізбасарларымыз жас жеткіншектерге «Еңбек түбі береке», «Еңбектің наны тәтті, жалқаудың жаны тәтті» екенін айтқым келеді.

Пайдаланған әдебиеттер.

1. «Мектепке дейінгі педагогика» Алматы «Рауан» 2002ж
2. Қиясов. И. «Баланы адамгершілікке тәрбиелеу» (Тәрбие құралы) 2006ж
3. Кишик.С. «Нравственные воспитание в труде» (Дошкольные воспитание 2006г)
4. Жарықбаев.Қ. Қалиев. С «Қазақ тәлім тәрбиесі» Алматы. 1995ж

5. Алтынсарин атындағы Қазақстан білім академиясы, 2003ж «Еңбекке тәрбиелеу мен оқыту тұжырымдамасы»

**«Балалардын балабақшаға
бейімделуі»
кеңес**

«Балалардың балабақшаға бейімделуі» кеңес

Баланың әлеуметтенуі қашан қайда басталады? Әрине бірінші отбасында және балабақшаға келгенде. Балабақшада таныс емес үлкен адамдармен, балалармен танысады, мінез құлық ережелері мен нормаларын меңгереді. Жаңа жағдайға бала қалай үйренеді? Өкінішке орай балабақшаға бейімделу көбінесе қиын және ауыр өтеді. Бала тамақ ішпейді, ұйықтамайды, балалармен және үлкен адамдармен араласудан бас тартады да, қоршаған ортаға деген қызығушылығы төмендейді, ойыншықтарды ойынға қатыстырмайды

Баланың балабақшаға қиын бейімделу себептері:

- Басқа адамдармен бұрын қалып көрмегендіктен,
 - Дәретке өзі отырып үйренбегендіктен,
 - Кейбір тағамдарды жеу дағдысы жоқ, мысалы қызылша, орамжапырақ, қатты тамақты шайнап үйренбеген (картон, нан).
 - Балабақшаға келген алғашқы күндері бала 2 сағатқа қату керек
- Көбінесе ата-аналар жұмыс тәртібін айтып, баланы күні бойы балабақшада қалдырады. Осының нәтижесінде күрделі және созылмалы мәселелер пайда болады.*
- Балаңызбен үйде сөйлесесіз бе, оны мақтайсыз ба, оны жақсы көретіңіз туралы айттыңыз ба?

Ата-аналардың балаға эмоционалдық әсері көбінесе жағдайды қиындатады
Әр отбасында бейімделудің үш түрі бар

- жеңіл түрі- баланың мінез- құлығы 10-15 күнде қалпына келеді;
- орташа ауырлық бейімделу- 1 айдың ішінде;
- ауыр бейімделу- 2 айдан 6 айға дейін өтеді

Қобалжулары қатты ата-аналардың балалары да балабақшаға қиын бейімделеді, өткені ата-анасының қобалжуын көріп, баланың қорқынышы ұлғая бастайды. Осы кезде ата-аналар балаға көмек беруі керек.

Ертеңгілік қоштасуды жеңілдету тәсілдері:

- Баламен тез қоштасып үйреніңіз. Қоштасуды созбаңыз.
- Бала сіздің қобалжығаныңызды көріп, тыныштануы ұзаққа созылады.
- Балаңыз сізге сенсін десеңіз, балабақшаға әкеліп, көрінбей қашып кетпеңіз.
- Балаңызға ұнайтын қоштасу рәсімін ойлап табыңыз және соны қатал ұстаныңыз.

Балабақшаға барғаны үшін жаңа ойыншық сатып алып, балаңызды алдарқатпаңыз.

- Балаға анық түсінік беру керек.

Бір рет болсын баланың дегенін істесеңіз әрі қарай баланы көндіру өте қиынға түседі.

2-3 жастағы балалар үшін балабақшаға бейімделу күрделі құбылыс. Бейімделу уақытында баланың эмоционалдық жағдайы көп өзгеріске түседі. Сондықтан кеңес береміз.

- Үйдегі жағдайды балаңыз келетін топтың күн режимімен бірдей етіп ұйымдастыруға жұмыстаныңыз
 - Балабақшаның тамақтану ас мәзірімен танысып баланың үйдегі тамақтануына балабақшада ішетін тамақтар түрін қосыңыз
 - Үйдегі жағдайда баланың өтіне - өлі қызмет студия аяғы шарттарына үйрете беріңіз жуыну, қолын сүрту, шешіну, өз бетімен тамақтану, тамақ ішкенде қасықты пайдалану, зоршоққа сұрану. Киімдері міндетті түрде өтіне ыңғайлы болуы шарт. шалбар не болмаса шорты замансыз, белдеушесіз
 - Баланың «социалдық көкжиегін» кеңейтіңіз, ауладағы өзімен құрдас балалармен көбірек ойнатыңыз, жолдастарына қонаққа барсын, әжесінде қонуға қатысын т.с.с. Осындай тәжірибе жинақтаған бала өз құрдастары мен үлкендер арасында тез үйренісіп, тіл табысатын болады.
 - Баламен жағымды эмоционалды жағдайлар жасау қажет, ол көбіне ата – ана жағынан болуы қажет, балабақша туралы, оның өтіне керектігін түсіндіріп балаңызды сүйіп, аймалып, жиі оған өз мейіріміңізді көрсетіңіз Есіңізде болсын Сіз көбірек осындай жылылық білдірсеңіз Сіздің балаңыз балабақшаға тез бейімделеді. Балаңыздың көзінше балабақша туралы өзіңізді толандыратын мәселені айтудан аулақ болыңыз.
 - Бірінші күні балабақшаға серуенге келген оқыс, тәрбиешімен танысып балаңызға жаңа достар табуға. Сондай – ақ балаңыздың сүйікті ойыншығын балабақшаға беріп жібергеніңіз абзал
 - Жоспарлаңыз, балабақшаға бірінші келген мезгілінде балаңызды бірінші күні – ақ күн ұзағына қалдырмауды. Балабақшаға жаңадан келген балалар алғашқы аптада 3 – 4 сағат, одан әрі түске дейін, айдың ажына таман егер тәрбиеші кеңес берсе күні бойына қалдырылады
 - Кейбір балалар үшін аптаның ортасында жүйкесін тоздырмау үшін «демалыс» атауға болады.
 - Бейімделу мерзімінде үйде демалыс кезінде балашымен көп шұғылдануды қажет етеді, серуен жасау, күн режимін сақтау, эмоционалдық жүктелмесін түсіру қажет.
 - Бала балабақшаға тек ауырмай келуі қажет. ОРЗ, ОРВИ сақтану үшін түрлі витаминдер пайдалану қажет, мұрын қуыстарын оксалин мазмен сылап тұру қажет
- Егер Сіздің балаңыз көпшіл, өз жақындарыңыз бен бірге біттен адамдарды жатырқамаса, ойын кезінде өзісімен ойнай білсе, мінезі ашық, өз құрдастарымен мейрімді болса балабақшаға келген күннен бастап – ақ үйреніп кететіне сеніңіз.
- Баланың балабақшаға барлық бейімделу уақытында психологпен балабақшаның медицина – педагогикалық қызметі бақылауға алады
- Сәт сапар, саған балапан жаңа ортада!

«Балаға қандай дәрумен керек?»

Балаға қандай дәрумен және қаншалықты ұзақ беру – ата-ананы жиі мазмұндайтын сұрақтың бірі. Жас ата-ана баланы дәрумен жетіспеушілігінен және тұмаудан қорғау үшін дәрумен беру керек деп ойлайды. Балаға қандай дәрумен қажет және барлық балаға бірдей полидәруменді препараттар беру керек пе?

Дәрумендер – тағамдағы химиялық қосылыс. Олардың өсуге, дамуға, зат алмасуға және энергияға өмірлік маңызы бар. Олар өте аз мөлшерде қажет болғандықтан миллиграммен (мг) немесе микрограммен (мкг) өлшенеді. Дәрумендер екі топқа бөлінеді: майда еритін және суда еритін дәрумендер.

Майда еритін дәрумендерге А, Е, D және К дәрумендері жатады. К дәрумені ішектерде бактериялармен бірге синтезделеді. D дәрумені теріде ультракүлгін сәулесі әсерінен түзіледі. А мен Е дәрумені тамақпен бірге келеді. А, Е, D дәрумендері бауырда және майлы тінде қорға жиналады, сондықтан олардың артық мөлшері синтетикалық дәрумендер түрінде ұзақ немесе дұрыс емес қолдану кезінде улы болуы мүмкін. Бала дұрыс тамақтанса, дәрумендер жетіспеушілігі орын алмайды.

Суда еритін дәрумендерге С дәрумендері мен В тобының дәрумендері жатады. Суда еритін дәрумендер (В12 дәруменінен басқа) ағзада қорға жиналмайды, олар күнде тамақпен бірге келуі керек. Егер бұл дәрумендер артық болса, олар сіңбейді, пайдасын тигізбейді, жай зәрмен бірге шығып кетеді.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының ұсыныстары бойынша балалар дәрумендер мен микроэлементтерді табиғи жолмен азық-түліктер арқылы алу керек. Жақсы тәбетпен қамтамасыз ететін белсенді өмір салтында бала тағамдық топтардың барлық өнімдерін жесе, ол қосымша синтетикалық дәрумендерді қажет етпейді. Бала алуы қажет азық-түлік топтары:

- дәнді дақылдар (жарма, макарон, нан);
- көкөністер;
- жемістер;
- сүтті тағамдар;
- майлар;
- жануар және өсімдік тектілердің ақуыз көзі (ет, балық, бұршақтылар)

Фаст-фудта ешқандай дәрумен жоқ. Бала тамағын таблеткамен ауыстыру арқылы бала ағзасына маңызды нәрседен айыруыңыз мүмкін.

Дәруменнің ағзаға сіңуіне көптеген факторлар әсер етеді: жасы мен жынысы, бойы мен салмағы, физикалық белсенділік, тұрғын қуалаушылық, өмір сүру салты, зат алмасу ерекшелігі, асқазан-ішектер жолының жағдайы, өткерген аурулары және т.б. Сондықтан балаға қандай дәрумен жетіспейтінін, ағзаға сіңу үшін әртүрлі дәрумендер бір-біріне кедергі келтірмес үшін қажетті мөлшерде дәруменді препаратты тек дәрігер жазып бере алады.

Бұрын біраз уақытқа жүзу сапарына кеткен кемешілер балғын көкөніс пен жеміс жемегендіктен дингено (цинга) ауруына шалдығатын болған. Бұл классикалық авитаминоз қазір өркенжетті елдерде кездеспейді, алайда тамақпен бірге аз дәрумен келсе немесе дәрумен ағзаға дұрыс сіңбесе, дәрумен жетіспеушілігі орын алуы мүмкін. С дәрумені

коллагенді синтездеуге қажет, өсімдіктен жасылған тамақтан темірдің сіңуін жақсартады, штіноксидант болып табылады және ағзаның қорғаныс реакциясына әсер етеді.

С дәруменінің жеткілікті мөлшері мына өнімдерде болады:

- 1 үлкен апельсин;
- 1 болгар бұрышы;
- 2-3 жас картоп;
- 200 г кез келген қырыққабат.

Тамақтағы дәрумендерді қалай сақтауға болады?

- Суда еритін дәрумендер жарық әсерінен, ұзақ сақтағанда, термиялық өңдегенде (25-тен 100 %-ті дейін дәрумендер жоғалады) және қайта-қайта қатырып-еріткеннен бұзылады;
- Жылыжайға қарағанда ыпық топырақта өсірілген көкөністердің дәрумендері әлдеқайда көбірек болады;
- Дүкеннен әкелген тамақты қаншалықты жаппам пісіріп жесеңіз, соншалықты жақсы. Сондықтан дүкеннен азық-түлікті күнделіктісін күнде сатып әкелген жөн;
- Көкөністер мен жемістерді тек жердің алдында тұраңыз;
- Көкөністер мен жәрмаларды суға салып қоймаңыз;
- Көкөністерді ұзақ қайнатқаннан және пісіргеннен гөрі аз қуырған жақсы;
- Міндетті түрде түрлі түсті шикі көкөністер мен жемістер жейіз.

Егер баланың тәбеті жақсы болса және күнде көкөніс пен жеміс-жидек жесе, оған қосымша дәруменді препарат берудің қажеті жоқ. Егер дәрумен бала ағзасына дұрыс сіңбеуі мүмкін деп ойлап, күмәндансаңыз, алдымен дәрігерге көрсетіп, тексерістен өтініз. Ал егер баланың тәбеті нашар болса немесе көкөністер мен жемістер жемесе, бірден қосымша дәруменді препарат бермей, алдымен тәбет ашудың жолдарын ілдеңіз. Ол туралы да дәрігерден кеңес алсаңыз болады. Себебі балаға тамақтан келген дәрумен аса қажет екенін ұмытпаңыз.

Бала неге өтірік айтады?

Қазіргі заманның балалары – ерекше ақылды, жылдам, еркіндікке құмар балалар. Мүмкін сондықтан да олар көп нәрсеңі талап етеді. Осыған орай қазіргі ата-аналар тәрбие беру жөніндегі мәселелер бойынша бірнеше қиындықтарға тап болады.

Тәрбиенің отбасынан басталатыны сөзсіз. Күнделікті «беті қолымды жу, тісіңді тазала, өтірік айтпа, біреудің қатын рұқсатсыз алма» т.б. деген сияқты сөздерді айтуға жеңіл болғандымен, осы сөздердің тәрбиелік мәні зор екенін естен шығармау керек.

Баланың үлкендерге өтірік айтуы, көбінесе ол балаға жеткілікті дәрежеде еңгізілген бейбітшіліктен деп түсіндіреді мамандар. Кейбір ата-аналар баланың ішкі жан дүниесіне үңілмейді, тіпті оның қажеттіліктері мен сұраныстарына назар да аудармайды. Мұндай жағдайларда бала өзінің ата-анасынан еш керексіз сезінеді, бірақ олардың қатын талаптарынан қорқары. Бала бойын жайлаған қорқынының оның ересектер алдында өтірік айтуға, алдауға итермелейді. Бала ересектердің көңілінен шығу үшін және өзінің қорғау үшін, тығырықтан шығу үшін де жалған сөйлеуге барады. Мұндай нәрсе ой-қиялы бай, өзінің ойынан «шындық» құрастырып шығарғысы келетін балаларда көп кездеседі.

Ата-ана – бала тәрбиесіндегі басты тұлға. Сондықтан әке де, шешесі де балаларының жан дүниесіне үңіліп, мінез-құлқындағы ерекшеліктерді жете білгені жөн.

Әдетте ата-ананың балаға деген немқұрайлығы, салқынқандылығы теріс мінездердің қалыптасуына әкеліп соқтырады. Өзіңіз ойланымызшы, өмірде алаяқтар, бетімен кеткен жүгенсіздер, қылмыскерлер қайдан шығады? Олардың тағдыр жолдарын талдап қарағанда балалық шағы дұрыс қалыптаспағаны белгілі болған. Әсіресе, баланың 4-5 жасындағы қылықтарына мән берген абзал. Көптеген ата-аналар бұған балалық деп қарайды. Басында балалар әке-шешесінің қатаң сөзсімінен қорқып, өтірік сөйлей бастайды. Қалағанның алу үшін өтірік айта бастайды. Бірте-бірте бала қылмысқа бейімделі бастайды. Тіпті, жалған сөйлеуді «қару» етіп алады. «Сәтті» басталған өтіріктер әрі қарай да баланың осылай көзқарасы дұрыс қалыптасуына жол ашады.

Сондықтан, отбасында бала қандай жағдайда өтірік айтады, соны анықтап алуыңыз керек. Оның өтірік айтуының себебі неде? Балкім, отбасындағы мүшелермен арадағы қарым-қатынастың дұрыс болмауынан, қатар-құрбыларының арасындағы қарым-қатынастың қиындауынан болар. Мұны біліп алған соң, енді жай өзгертуге тырысыңыз. Яғни, баланың өтірік сөйлеуіне итермелейтін жағдайларды болдыртпауға тырысыңыз.

Естеріңізге боласын! Егер баланың өтірік айта бастаса, оның ішкі жан-дүниесінде қандай да бір проблема болғаны.

Бала өтірік айтқан жағдайда ата-аналар не істеуі және өздерін қалай ұстауы керек? Мысалы, баланың өтірік айтқанын біліп тұрсыз, тіпті дәлеліңіз де бар делік, психологтар мұндай жағдайда онымен ақырын отырып, жайлап тілдескен жөн дейді. Психолог Алан Фромм баланың әсіресе мына сөздерді міндетті түрде айтып өтіңіз деп ескертеді. «Балам, маған мұның қалай болғанын бастан-аяқ айтып берші. Мейлі, сен кінәлі болсан да, жазаламай-ақ қояйын. Тек менен ештеңе жасырма. Егер сен бәрін айтып берсең, нәліктен жаман қылыққа барғаныңның себебін тауып түсіндіріп беремін. Екінші рет қайталамайтын боласың!» деп айту керек.

Бала мына жағдайда өтірік айтады:

- ыңғайсыз жағдайға тап болудан қорқып, ата-анасының жазалауынан қорыққандықтан, ұлғаннан
- қалағанына қол жеткізу үшін немесе ұнатқан нәрсесін алу үшін.
- баланың өзі жақсы көретін досын қорғау үшін.
- өзінен үлкендердің мақтауына не болу үшін және ұнау үшін.
- өзінікі «дұрыс екенін» ұқтыру үшін.

Ешуақытта баланың теріс әрекетін көре сала оны қорқытып-үркітіп, жазалаймын деп шара қолдануға асықпаңыз. Оны одан бетер өтірік айтуға итермелейсіз. Сондықтан баланың ішкі эмоциясы басылғанын күтіңіз. Төтеннен ашуға мініп, дөрекілік көрсететін болсаңыз, сізге сенбей өседі, іштей «жау» санап өсуі мүмкін. Бұл жерде балаға өтірік айтқызуға бірден-бір кепілі – сенімділік. Яғни, бала мен үлкен адам арасында сенім қалыптасуы керек. «Бала нәліктен өтірік айтады?» кітабының авторы, америка психологы Пол Экман бұл мәселені жеңу үшін баламен ашық әңгімелесу керек екенін айтады. «Балам, екеуіміздің аразында бір-бірімізге деген сенімнен артық ештеңе жоқ. Егер ұнамсыз қылықтар жасап қойсаң, маған оны айтудан қорықпа. Әрине, сен бәрін жасырып қалуыңа

болады. Бірақ, шындықты айтуға батылдық танытсаң, мен сен үшін мақтанар едім». Балаға өтірік айтудың соны неге апарып соқтыратынын мысалдармен түсіндіріп беріңіз. Ертең үйден тыс бөтен ортадағы адамдармен араласа бастаған шақта мұнан да үлкен мәселелер, жалған нәрселер, алдап-арбаулар балаңыздың алдынан кездесуі мүмкін ғой. Мысалы, қатарластары, құрбы-құрдастары, одан ересектері... Оларға қалай сенуге болады? Қандай жағдайда сенбеуі керек? Өмірде кездесетін мысалдарды, оқиғаларды айтып беріңіз.

Әрине, біз балаларымыздың тәртіпті, әділ, онегелі болғанын қалаймыз. Мұндай нәтижеге қол жеткізу үшін тіпті ең кішкентай деген мәселеге дейін әділ болуымыз керек. Берген уәдеңді орындай алмадыңыз ба, онда не себепті ондай болғанын айтып, балаға түсіндіруіңіз қажет және кешірім сұрау артықтық етпейді.

Сенің қолдайтының да, қорғайтының да – отбасы бақыты. Айтарың да, үйретерің де – тәрбие.

Абай атамыз былай дейді: «Балаға көбіне үш алуан түрлі мінез жұғады. Біріншісі – ата-анадан, екіншісі – ұстазынан, үшіншісі – құрбысынан. Солардың ішінен бала қайсысын жақсы көрсе, сонысынан көбірек жұғады. Сондықтан жәрмыс қаншалықты қауырт болса да, қаншалықты шаршап-шалдығып жүрсе де ата-ана бала тәрбиесін ұмытпауы тиіс. Балалардың болашақ қаламы отбасында басталатыны бәрімізге аян. Бала жақсы әдетті болса да, жаман әдетті болса да ең алдымен отбасында алады.

Психологиялық тұрғыдан алғанда адамдарға сеніммен қарау балаға қажетті аса маңызды қасиет. Осы кезде балада үлкендердің талап-тілегінен шығуға деген тырысушылық, үлкендердің көңіне түсуге деген талпыныс байқалады. Бала үлкендерге ұнауға талпыныс білдіре отырып, мінез-құлық ережелерін орындауға ұмтылады. Осы ұмтылыс барысында оның бойында ар-ұят сияқты адамгершілік сезім пайда болады. Сондықтан баланың тұр-сипатына емес, ішкі жан дүниесіне өте қатты көңіл бөлсек екен.

Балабақша мен ата-ана бірлігі

Балабақша мен ата-ананың бірлігі

Балабақша балалармен балашақ иесі болғандықтан дүние жүзілік мәдениетті танытып, өзінің тәлім мәдениетін білетін, сыйлайтын, рухани дүниесі бай, саналы ойлайтын деңгейі жоғары білікті болуы міндетті. Ата-бабаларымыздың тасыртары бойынша жатақтанған тәжірибесін, мәдениетін жасосып-сірімдер бойында саналы сіңіріп, қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, мінез-құлқын, амірде деген қағарасын, бағытын тұрғыс қатынастыру тәрбиесіне байланысты.

Мектепке дейінгі мекемелерде адамгершілік тәрбиесі тәрбиелеу және білім беру үрдісінде әр түрлі іс-әрекеттер арқылы жүзеге асырылады. Олармен ойынның әр түрін ұйымдастыра отырып, бір-біріне деген қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, достық, жолдастық сезімдерді тәрбиелеуге болады. Ал балаларды қоршаған ортамен таныстыру, тіл дамыту, табиғатпен таныстыру, бейнелеу өнері сабақтарында оқыт-тірі табиғатқа деген сүйіспеншілік, үлкендердің еңбегіне қызығу мен сыйластық сияқты адамгершілік сапалары қатынастырылады.

Ата-аналардың балалармен қарым-қатынасында туындайтын қиындықтар, алардың балалардың даму ерекшеліктерін ескермеуінде, Балалар тек өз мүмкіндігінше игерген қимыл іс-әрекетіне байланысты өз-өзіне қызмет көрсетеді.

Сондықтан балалардың жас шамасына байланысты даму деңгейлерін білу керек.

Туған күнінен 3 жасқа дейінгі балаларда физикалық және психикалық дамуы. Ерте балалық шақ кезеңі екі этапқа бөлінеді: туғаннан 1 жасқа дейін және 1 жасқа 3 жасқа дейін.

Сәби шақтың алғашқы жылында сезім органдары тез дамып, қарым-қатынас ерекшелігі байқалады. 1 айдан бастап сәби өзінің айналасындағы адамдарды тани бастайды. Есту, көру арқылы үлкен адамдарға өзінің «құлу», «қимыл жасауы» арқылы реакция береді. Бұндай реакциялар баланың 3 айында пайда болады. Қолдарының көмегімен айналасындағы заттарды ұстай бастайды.

6 айлық даму деңгейінде, ол заттарды қатына ұстап, оған көңіл бөліп оны тістеу, лақтыру арқылы зерттей бастайды. Сонымен қатар 6 айлығында етбелінен өз бетінше жата алады, отырады, сүйемелдеу арқылы аяғын тік басып тұрып жүре бастайды. Ол айналасындағы қоршаған заттарды танып, біліп, қасындағы адамның қарым-қатынасын түсінеді.

Жыл аяғында, 1 жасқа толған кезде заттарды өз еркімен қозғалтып, үлкен адамдармен тепе-тең қарым-қатынасқа түседі. Заттардың қасиетін түсіне бастайды, бір немесе бірнеше сөз тіркестерін пайдаланады.

1 жасқа 3 жасқа дейінгі уақыт аралығында жүру, жүгіру, ормелеу, лақтыру сияқты қимылдарды игереді. Үлкен адамдарға сәлкетей отыра өзінің қимыл-қозғалысын жүйелейді. Сондықтан оның даму деңгейіне көңіл бөліп, бағыт берген жөн. «Біз допты ойнаймыз, допты алдына ұста, енді оны бар күшіңмен итер, менің допты қалай итергеніме қара».

База затты зерттей отырып онымен қалай ойнап кеткенін өзі де байқамай қалады. Ол бірінші нәтижелерді ашып – жауып үйренеді, одан кейін оны басқа заттармен салыстырғаны және оның иініне заттар салу арқылы пайдалануға болатынын түсінеді. Ерте сәбилік шақ соңында ол өзі жеке субъекті ретінде қабылдап, өзі жеке түрде ретінде көрсетеді.

3 жасқа бастап мектеп жасына дейінгі жас, яғни 3 жас кезеңінің тақырызы басталады. Ерте сәбилік шаққа қарағанда баланың әлеуметтік орны өзгереді, енді оның жасына сай кейбір қарапайым өлдігімен атқаратын міндеттер пайда болып, үлкендерден тәуелсіздігі аңғарылады.

Бала дамуының ерекшеліктері оған және и - әрекет түрлерінен, әсіресе еркіндік - ролдік ойындардан көрінеді. Бала өзімен қатар басқа балалармен қарым-қатынас жасай бастайды. Бұл кездегі баланың жетекші іс-әрекеті - ойын. Ойынның арқасында балада сапалы психологиялық өзгерістер пайда болады, онда үйрену әрекетінің негізі қаланады және бір-бірімен қарым-қатынаста дамытады, ойын үстінде нәтижелерін ұстай білуі, басқаларға өзін таныта білу қажеттілігі туындайды.

Ойын кезінде бала кейбір заттарды басқа нәрселермен ауыстыра алатынын көруге болады (зат, жануар, басқа адам ретінде өзін қолдана алады). Ойын бұл кезде символикалық (таңбалық) түрде өтеді. Баланың символды қолдануы - психикасының дамуының елеулі сәті. Бір жағынан қият көрінісі болса, екінші жағынан әлеуметтік таңбаларды игеруді қамтамасыз етеді.

4-5 жас шамасында көру, есту, тері - қимыл сезімталдығы едәуір жоғарылайды. Көрсетілімі артып, түстерді ажыратып, фонематикалық және жоғары дыбыстарды естуі дамиды.

4-7 жас аралығында көрнекі-бейнелі ойлау пайда болады. Ойлау процесінде міндетті түрде әрекет жасамай ол қабылдау мен елестетуін даму кезінде бейнелі түрде ойлай алады.

1. Ойын барысында баланың ырықты зейіні мен ырықты есі дамиды, оның өзі тілдің дамуына (ойын барысында ол тілдегі түсіндіре білуі) септігін тигізеді. Ақыл-ойдың дамуына (жаттылау, сөздің жалғалана мағынасын қолдану) - ойын әрекетті нақты іс-әрекетке айналдыру.

2. Ойынмен қатар бала психологиясының дамуында іс-әрекеттің тағы бір түрі - жемісті, өнімді еңбек ету іс-әрекеті атқарылады. Оған сурет салу, аппликация, мүсіндеу, конструкциялау жатады. Бала салған сурет схемасы түрде болғанымен, одан баланың қабылдауы мен ойлауына тән белгілер көрінеді.

3. Оқу міндеті қандайда болмасын бір жапалыққа үйренуге пайда болғанда ғана қатыптасады, осыған байланысты балалар үлкендер нұсқауына зейін қоя тындап, орындайды, өзін-өзі бақылауы пайда болады. Оқу әрекеті бала психикасына, оның қабылдау, зейін, ес, ойлау үрдістерінің ырықтылығы мен басқарылуына талаптар қойып, тиісті психологиялық қасиеттердің қалыптасуына әкеледі. Бала психологиясының дамуы мен қалыптасуына сенсорлық қабілеттер мен таным процестерінің қалыптасуы үлкен әсер етеді.

Ойлау формалары: ұғым, пікір, ой қорытындысы.

Ерте саби шақта іс-әрекет кезінде сөйлеу орын алса, ал енді алдын-ала естіуі қатыптасады. Алдымен бала іс-әрекетін сөйлеу арқылы жоспарлай алады, кейін істелетін жұмысты тек аузына істей алуға келеді. Бұның өзі баланың логикалық (жүйелі) ойлай алуына әкеледі.

Бала қабылдауының ерекшеліктеріне тоқтала кетейік. Біз сенсорлық эталондар бала қабылдауын тәртіпке келтіріп, қабылдауға жеңілдік туғызады.

Мектеп жасына дейінгілер уақытты және кеңістікті қабылдауда көп қиылады. «Оң қол», «Сол қол» дегенді шатыстырады, фигуралардың суретін салуда көлем, бұрыш, сызық өзіне кеңістіктегі арақатынасын ажырату қиында түседі.

Зейін тұрақтылығы.

Бөбектерде 30-40 мин. 6-7 жаста 1-1,5 сағат. Арнайы есте қалдыру аз тек нақты бейнелерді суретке түсіргендей есте сақтайды.

Қиял.

Ойын негізінде ертегіге қызығушылық қабілетін қалыптастыру.

Жеке басының қалыптасуы.

«Мен» ұғымы қалыптасады. Балалармен қарым-қатынасы ойын үстінде, егер үлкендермен қатынасы жақсы болса тіліп алады.

1)Истің не ойынның қызықты болуы. 2)Кейде қызықтысызды басқалармен қатар істеуге талпынады. 3)Өзін басқалар алдында азамат етіп көрсеткісі келеді.

Отбасының да, балабақшаның да мақсат – мүддесі біреу – ол болашақ ұрпақ тәрбиесі. Болашақ азамат тәрбиеленетін алғашқы ұя – отбасы, ата – ана құшағы. Жас сәбилін алғашқы еститіні шешесінің мейірбан сөзі: көретіні анасының аялы алақаны. «Үйде не көрсө, ұшқанда соны іледі» немесе «Әке көрген оқ жонар, ана көрген тон пішер» дегенде осының айғағы. Яғни, ата – анасының өнегесі, өнері балаға үлгі, бала үйде қандай игі істерге тәрбиеленсе, ұядан ұшқанда да сол өнеге – өсиет оған сарқылмас қазына болары сөзсіз.

Әңгіме «Ойын өмір мектебі»

«Ойын баланың алдағы өмір есін ашып, оның шығармашылық қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл-ойдың қалыптасуы мүмкін емес» В.А.Сухомлинский. Жаңа қоғамға лайықты тұлғаны қалыптастыруда баланың жасын, даму ерекшелігін, айрықша қабілетін ескере отырып, ақыл-ой, еңбек, дене, эстетикалық тәрбие, сапалық жақсарту қажет. Баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа технологиялар қызықтырады. Бала тәрбиесінде жаңа технологияны қолдану – баланы жан-жақты терең ашуға, оған бағыт бағдар беріп жағымды әсер етуге, кейінін көтеруге, белсенділігін арттыруға септігін тигізеді. Мектеп жасына дейінгі балалар білуге тиісті қарапайым білім негіздерін неғұрлым тереңірек меңгеріп отырып олардың ой-өрісін, білім деңгейін, денейін, сана сезімін, таным қабылдау әрекетін дамыту, білімге қызығушылыққа баулып, баланың өзінен еңбектену белсенділігін қалыптастыру қажет. Осындай мақсатта қоғам дамуының айқындалатын негізгі көрсеткіштердің бірі- ақпараттану болғандықтан, бүгінгі азаматтың шығармашылық әрекетінің нәтижесі компьютердің де маңызы зор. Оқу іс-әрекеттерінде интербелсенді тақтаның мүмкіндіктерін пайдалана отырып, қызықты өткізуге тырысамын. Инновациялық технологиялардың ерекшелігі – білімді жатқа меңгерту емес, балалардың өз бетінше меңгеруіне ұмтылатындығында. Ол есту, көру қабілеттерін арттыруға, сөздік қорын ауызша дамытуға бағытталады. Жаңа технологияларды пайдалана отырып оқыту арқылы балаларды мынадай жетістіктерге қол жеткіздім. Өр бала өз бетімен жұмыс істеуге дағдыланды, әр баланың жеке қабілеті анықталды; бір-бірімен бәсекеге түсе алады, өзін – өзі бағалай алады, қорытынды жасай алады. Білім саласындағы өзгерістерді нәтижелі шешу үшін, оқыту үрдісінде инновациялық технологияларын, соның ішінде шет елдік тәжірибелерді. З. А. Михайлова, Мария Монтессори мектебінің элементтерін біті пайдаланып келеміз. Себебі, осы авторлардың педагогикасының негізгі әдісі тәсілі дамытушы ортадағы балалардың еркін іс-қимылы, ойыны мен

қызығушылығын дамытады. Ойынның барлық кезеңдерінде баланың қабілеттерін дамытудың атын алуға жағдай жасайды; өз деңгейіне өзінше көтеріле отырып, бала одан әрі нәтижелі дамиды. Бала ұқыптылыққа үйренеді, өз бетінше әрекет етуге тәрбиеленеді, тез әрі тереңнен ойлау қабілетін дамытады. Еліміздің өсіп – өркендеуіне сап, заман талабына жауап беретін рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырған, қоғамдық өмірге икемделген, білім мен өмір заңдылықтарын түсінген, қоғам мен мемлекет және отбасы алдындағы жауапкершілікті сезінетін, салауатты өмір салтын саналы түрде, тигізген өркендеуі елдің азаматын тәрбиелеу білім беру ұйымдарына жүктеледі. "Адамның адамшылығы ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады" деп ұлы Абай айтқандай, Елбасы Жолдауында да "білім беру жүйесінің басты міндеті-оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау" - деп ерекше атап көрсетілген. Біздің болашаққа барар жолымыз Қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХІ ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар. Бұл үшін біз не істеуіміз керек? Біріншіден, барлық дамыған елдердің саналы бірегей білім беру жүйесі бар. Ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда бізді ауқымды жұмыс күтін тұр. 2020 жылға қарай Қазақстандағы 3-6 жас аралығындағы балаларды мектепке дейінгі біліммен 100 пайыз қамту жоспарлануда. Сондықтан оларға заманауи бағдарламалар мен оқыту әдістерімен, білікті мамандар ұсыну маңызды. Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керек. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуге тиіс. Оларды оқыту нәтижесі оқушылардың сындарлы ойлау, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеру болуға тиіс. ХХІ- ғасыр білімділер ғасыры болғандықтан бүгінгі таңда заманымызға сай зерделі, ой-өрісі жоғары, жан- жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса

маңызды міндеті болып тұр. Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні – мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Отбасында ата-ананың ықыласы мен мейірімінен нәр алған бала балабақшада тәрбиешілердің шұғылалы шуағына бөленеді. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнетелі де тәрбиелі болып

тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор. Мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның ролі ерекше. Ойын – жалпы адамзат мәдениетінің бірегей феномені, оның қайнар көзі мен шыңы. Мәдениет феномені ретінде ойын оқытады, дамытады, тәрбиелейді, әлеуметтендіреді, көңіл көтереді, демалдырады, сонымен қатар, ол сықақтап, күлдіріп, кез-келген әлеуметтік мәртебенің шартты екендігін көрсетеді «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді» – деген аталы сөздің сырына жүгінсек, мектепке дейінгі кезеңдегі баланың ойына деген ынтасы, қарым-қатынасы, мінез-құлық көріністері – олар өсіп есейгенде де жалғаса беретіні сөзсіз. «Таным» білім беру саласының базалық мазмұны, ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінің түрлері: қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыру, қоршаған ортамен таныстыру, экология негіздері, құрастыру арқылы жүзеге асады. Ойын есептерін балалармен бірлесе отырып, әрқилы әрекеттер арқылы шешуге тырысамын. Қоғам дамуының айқындайтын негізгі көрсеткіштердің бірі-ақпараттану болғандықтан, осы ойындар арқылы түрлі құбылыстарға тән болып, сырын білуге талпынамын. Қай кезде де балаларды өзімнің дегеніме, ықпалыма көндіруге тырыспаймын. Ойындық таным есептерін қорнекіліктер мен түрлі құралдарды қолдана отырып, бірге шешеміз. «Таным» оқу іс-әрекетінде қарапайым математикалық ұғымдарды дамыта меңгертуді, жетілдіруді өз мақсатым деп білемін. Мысалы «Не артық», «Лабиринт», «Көрісісін тап», «Кім шапшаң?» сияқты ойындар арқылы есту, байқағыштық, зейінін жетілдіріп, тапқырлық мақсатын көздедім. Өзім еңбек ете жүріп көңіліме түйгенім – баланың тілін, шығармашылық қабілеттерін дамыту бағытындағы жұмыстармен қатар математикалық ұғымдарды оларды терен меңгеруіне, ойлауына мүмкіндік беру бүтінгі өсіп келе жатқан бүлдіршіндердің ертеңгі болашағын айқындауда, тәрбиешілердің өз ісінің жеткілікті нәтижесін бағамдауы тиімді екені сөзсіз. Ересектер тобында ойындар мазмұны күрделене түседі. «Дәріхана», «Супермаркет», «Шаштарат», «Пошта», «Асхана» т.б. ойындар арқылы жүргізілген жұмыстар баланың танымын, түсінігін жан-жақты байыта түседі. Түрлі жаттығулар арқылы балалардың зейінін ашу. «Зейін» деп психикалық әрекеттердің айналадағы заттар және құбылыстарға бет алып, бағыттатып түйдектелуін айтады. Зейін бізге сыртқы дүние заттары мен құбылыстарын анығырақ және ашығырақ сәулелендіру үшін психикалық әрекетіміздің оларға бет алып жинақталуымыз үшін қажет. Егер зейін болмаса, заттарды, құбылыстарды жақсылып, толығырақ, ашығырақ сәулелендіру үшін психикалық әрекетіміздің оларға бет алып жинақталуымыз үшін қажет. Егер зейін болмаса, заттарды, құбылыстарды жақсылап,

толығырақ, ашығырақ қабылдауға болмас еді. Адамның күнделікті тұрмысында да, еңбекте де зейін үлкен орын алады. Зейін психикалық әрекеттің айрықша бір жағы, сананың ерекше сипаты болып табылады. Зейіннің физиологиялық негіздерін И.П.Павлов ашқан жүйке процестерінің өзара индукция заңына байланысты түсінуге болады. Сонымен, бір нәрсеге зейін аудару адамның сыртқы кейінінен де (дененің, бастың, көздің, түрлі қозғалыстары, бет бұру, үңілу, құлақ тігу, т.б.) жақсы көрінеді. Түрлі тәсілдер арқылы бала зейінін арттыру балабақшадағы, мектептегі барша тәрбиеші-мұғалімнің ат салысатын негізгі педагогикалық істерінің бірі. Іске шын мәнісінде зейін қойып кіріскенде ғана әрекетті нәтижелі етіп орындауға болағындығы мұғалім үшін аксиомалық қағида болуы қажет. Зейінді дамытуға арналған жаттығудың мақсаты: баланың қызығушылығын қарым-қатынас деңгейін, жаңа ортаға бейімделуін, ішкі энергиясын, лидерлік қабілетін анықтауды қамтамасыз етеді және де бала туралы жалпы мағлұмат алуға мүмкіндік береді. Психологтардың айтуынша, бала ойын үстінде қандай болса, өскенде, еңбекте де сондай болады. Ойын – адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Дидактикалық ойын –

балалардың оқу әрекетін жандандырып, оқуға деген ынтасын арттыратын маңызды құрал. Оның нәтижесі – балалардың білімді игеруде, ақыл-ой қызметін дамытуда, өзара қарым-қатынас жасауда жеткен жетістіктерінің көрсеткіші. Әрбір сабақта тиімді әдіс-тәсілдерді пайдалануға, түрлендіріп ұйымдастыруға тырысуымыз қажет. Сөздік-қимылды ойындар, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, санамақтар, тақпақтар, ертегілер және суретті кітапшалар қолдану балалардың қиялын шарықтатып, дамытады. Тіл дамыту, көркем әдебиет сабақтарында “Ғажайып қоржын”, “Кім не істеді?”, “Дыбысына қарап таны”, “Толдерін ата”, т.б. ойын түрлерін пайдалану арқылы балалардың сөздік қоры молайып, есте сақтау қабілеті дамитынын байқаймыз. Математика сабақтарында қолданған “Кім тапқыр?”, “Сықырлы сандық”, “Қай сан жоқ?”, “Тез жина”, “Қай пішін жоқ?” сияқты ойындар барысында қызығушылығы туып, белсенділігі артатынын және логикалық ойлау қабілеті дамитынын аңғарамыз. Ал айналамен танысу сабақтарында қолданған “Қай мезгіл?”, “Жеміс жинау”, “Не қайда өседі?”, “Жанырағынан таны”, “Кім жылдам?”, т.с.с. ойындардың тапсырмаларын орындау кезінде балалар өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті байқалады және табиғатты аялауға, қорғай білуге үйренеді. Дидактикалық ойындар балаларды ұйымшылдыққа, достыққа, әдептілікке, мейірімділікке, үлкендерді қадірлеуге, құрметтеуге баулиды. Балалар алған

білімдерін ойын барысында көрсете білуге, бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, әділ болуға, қиындық кезінде көмектесуге, өз ойларын жеткізе білуге, қиялының дамуына, қиындықты ақылмен жеңе білуге жаттығады. Ойын барысында балаларды анық, асықпай сөйлеуге және айтқан сөзді, сөйлемді дұрыс түсініп қабылдай білуге, байланыстырып сөйлеуге дағдыландырады. Баланың ойыны ересек адамдардың еңбегіне еліктеуден өрістеп, бара-бара шын мәніндегі еңбекке айналады. Осының бәрі баланы мектепке даярлайды. Ойын – балалар үшін қоршаған ортаны танып-білудің ең жеңіл де ұтымды тәсілі. Сюжетті-рөлді ойынның ерекшелігі сол, оны балалар өздері жасайды. Мысалы, “Дүкен” ойнағанда балалар сатушы мен тұтынушының, “Кітапханада” кітапханашы мен оқырман, “Отбасыда” әке мен бала немесе ана мен бала, “Емхана” ойынында дәрігер мен науқастың әрекеттеріне еліктейді. Көптеген балалар дәрігерлерден қорқалы. Бала санасында дәрігерлердің жағымды бейнесін құруға көмектесетін – “Емхана” ойыны. Ол үшін емделуші мен дәрігер рөлдік ойынын пайдаланамыз. Дәрігер міндетті түрде ақ халатта болуы керек және тәрбиешінің өзі болғаны абзал. Келесіде дәрігер мен науқастың рөлдерін ауыстыруға да болады. Оған заттар дайындалады: дәке, мақта, дәрілер, т.б. Балаларға ойын барысында шын дәрігерді, инесі бар шприцті беруге мүлде болмайды, тіпті, бала тәрбиешілердің көз алдында болса да рұқсат етілмейді. Қазіргі кезде дүкендерден “Емхана” ойынына арналған көптеген ойыншықтарды кездестіруге болады. Олар пластмассадан жасалған және өте қолайлы. Балаларға “103” жедел жәрдемге қоңырау шалуды үйренеті отыра, ойын барысында ненің қауіпті және ненің қауіпсіз екенін түсіндіріп отыру керек. Қуыршақтың іші ауырған болса, ең алдымен себебін анықтап аламыз. Себептері мынадай болуы мүмкін: қол жұмай тамақ ішуі, жемістер мен көкөністерді шала жуып жеуі, кез келген затты аузына салуы сияқты жайттар. Аю аяғын жаракаттап алған болса, жол үстінде ойнауы, оның абайсыздығы, т.б. Мұның тигізер кесірін де айта кету артық етпейді. Мысалы: олар енді ұзақ уақыт ауруханада жатады. Кей жағдайларда мүгедек болып қалу қаупі де бар деп түсіндіре кеткен жөн. Осы ойынды ойнау барысында балалар дұрыс, қате әрекеттерді ажыратуға үйренеді, мейірімділік, қайырымдылық, жанашырлық, қамқорлық сияқты сезімдері оянады. Міне, осындай және басқа да сюжетті-рөлді ойындар барысында балалардың танымдық қабілеті қалыптасады, балалар өзін-өзі танып, ойы шындалады, қоғамдық тәжірибені меңгереді, ұжымдық қарым-қатынасқа үйренеді.

Мектепке дейінгі мекемелерде адамгершілік тәрбиесі тәрбиелеу және білім беру үрдісінде әр түрлі іс-әрекеттер арқылы жүзеге асырылады. Ұлы педагог В.Сухомлинский «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, шығармашылықсыз, қиялсыз толық мәніндегі ақыл-ой тәрбиесі

болмайды» дейді, демек, шәкірттің ақыл-ойы, парасаты ұлттық салт-сананы сіңіру арқылы байи түспек. Фольклортанушы ғалым Ә. Диниев «Қазақ балаларының ойындары» деген еңбегінде адамның жас ерекшелігін үш топқа бөледі: «...өмірге келгеннен бастап жеті жасқа дейінгі бала, жеті жастан он бес жасқа дейінгі балалар, он бес пен жиырма жас аралығындағы жастар...». Осының негізінде қазақтың ұлттық ойындарын үш топқа бөтіп қарастырып, бірінші топқа, сөз жастағыларға лайықты: «санамақ, тәй-тәй, айгөлек, соқыр теке, құырман, алақан соқпақ, ақ серек-көк серек» т.б. ойындарын, ал одан кейінгі топқа: «тақия тастамақ, тартыс, сиқырлы қоржын, бәйге, көкпар, асық, хан талапай, теңге алу, қы қуу, орамал тастамақ, ақсүйек, күрес» т.б. ойындарын жатқызуда болады. Мұндай ойындар баланы тез ойлауға, тапқырлыққа баулып, жаңа тақырыптарды жылдам меңгеруге ықпал етеді, сөз тіркесіне, ұйқастыруға дағдыландырады. Олармен ойынның әр түрін ұйымдастыра отырып, бір-біріне деген қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, достық, жолдастық сезімдерді тәрбиелеуге болады. Ал балаларды қоршаған ортамен таныстыру, тіл дамыту, табиғатпен таныстыру, бейнелеу өнері сабақтарында өзі-тірі табиғатқа деген сүйіспеншілік, үлкендердің еңбегіне қызығу мен сыйластық сияқты адамгершілік сапалары қалыптастырылады. Ойын бала үшін — нағыз өмір. Егер тәрбиеші ойынды ақылмен ұйымдастырса, ол балаларға ықпал жасауға мүмкіндік алады. А.Н.Усова былай деп атап көрсетті: «Балалардың өмірі мен іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыру — оларды тәрбиелеу деген сөз. Тәрбиенің тиімді процесі ойын және ойынның оыра қарым-қатынастары формаларында жүзеге асырылатын себебі сол, бала мұнда өмір сүруді үйренбейді, өз өмірімен тіршілік етеді». Ойынды балалар өмірін ұйымдастырудың формасы ретінде пайдалана отырып алдымен солардың ортақ мүддесін бағыттап және дамытып отыру, балалар ұжымын топтастыруға күш салу керек. А.С.Макаренко ойынның балалар өмірін ұйымдастырудағы ролін жоғары бағалай келіп, тәрбиешінің ролі туралы былай деп жазды: «Мен де педагог ретінде олармен аздап ойнауға тиіспін. Егер мен тек қана үйретіп, талап етіп, айтқанымды істетіп тұрсам, онда мен, бәлкім, пайдалы, бірақ жақындығы жоқ бөгде күш қана боламын. Мен міндетті түрде аздап ойнауға тиіспін және мен өзімнің барлық әріптестерімнен осыны талап еттім». Дидактикалық ойын – оқушы қызығушылығына негізделген оқыту

тәсілдерінің бірі. Дидактикалық ойындарды пайдалану мәселесі педагогикалық теорияда кеңінен қарастырылған. Атап айтсақ, Ахметов С., Алдабергенов А., Ахметов Н.К., Хайдаров Ж.С., Кларин М.В., Қайырбекова А., Төлтаева Г., Әбселемова А., Әбішова А. т.б. ғалымдар дидактикалық ойындардың маңызын, түрлерін қолдану жолдарын көрсеткен. Педагогикалық процесте ойын балалар іс-әрекетінің басқа да түрлерімен, бәрінен бұрын еңбекпен, оқу үстіндегі оқытумен өзара тығыз байланыста болады. Ойын арқылы баланың дене құрылысы жетіліп, өзі жасаған қимылына сенімі артады. Баланың бойында ойлау, тапқырлық, ұйымдастырушылық, шыдамдылық, белсенділік қасиеттер қалыптасады. Ойын дегеніміз – жағтығу, ол арқылы бала өмірге әзірленеді. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Баланың өмірге қадам басарлағы алғашқы қимыл-әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады. Ойынды зерттеу мәселесімен тек психологтар мен педагогтар ғана емес, философтар, тарихшылар, этнографтар және өнер қайраткерлері мен бала тәрбиесін зерттейтін ғалымдар да шұғылданды. Көптеген балалар жазушылары бала ойынының психологиялық мәнін және ойынға тән ерекшеліктерді көркем бейнелер арқылы суреттегені де мәлім. Дидактикалық ойындарды оқыту әдісі ретінде қолданған кезде, сабақтарда қызығушылық элементтерін қолдану жолдарын көрсету, – Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытқан кезде, дидактикалық ойыншықтар мен материалдарға көбірек

көңіл болу арқылы балалар белсенділігін арттыру. Нәрселерге ойындардың мәнділігін, оларды өткізудің әдістерін ойластыра отырып балаларға әсер ете білу, дидактикалық тапсырмаларға барлық балаларды қамтуға тырысу, ойын-сабақтар арқылы тиімді білім беріп, «қабылдау, ойлану, сөйлеу» психикалық процестерін жетілдіру, баланың ойлау және қиялдау қасиеттерін дамыту. Білім беру процесін ұйымдастыруда пайдаланылатын әдістемелік тәсілдердің бірі «ойын», және «жаттығу». Бұл әдістемелік тәсіл анық алаңда өткізіліп, балалардың еркін-еркін әрекет етіп, тонға жақсы көңіл күй тұтылатын, жанаңап өтіп жатқан материалдар бойынша игерген түсініктері мен

іскерліктерін бекітуге арналған әдіс. Ойын әрекеттері мен жаттығулар жүргізу арқылы баланың жеке тәжірибесі негізінде оқу материалының мазмұнын жүзеге асырылады. Балалардың ойын әрекеті кәнаан да олардың арасында белгілі бір отара қарым-қатынастың пайда болуы және дамуымен байланысты. Ойында әр баланың ұстанымы белсенді болады: ол өзі ойынымен келгенде және ойынға қызыққанда ойнайды, ойнауға керек жолдасты белсене іздейді, олармен белгілі қарым-қатынаста болады. Балалар ойынды өздері ойлап табады, ұйымдастырады, өздері ойнайтын топ құрады, олардың құрамын да өздері өңертеді. Балалар ұжымдық ойнау кетінде топтасады, сөйтіп олардың арасында жолдастық қатынастар қалыптасады. Мұндай ойындар мен жаттығулар, қызығы да құпиясы мол танымдық ойын тапсырмалар арқылы балалардың танымдық қызығушылықтары артады, ізденішшілікке, танқырлық пен алғырлыққа, ұшқыр ойлай білуге, табандылыққа үйретеді, құрбыларымен жағымды қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгертеді. Сондай-ақ ой-өрісті кеңейтіп, балалардың жердегі тынығуларына мүмкіндік береді. Жалпы педагогикалық процесте ойын, оқу-тәрбие жұмыстарының құрамы ретінде кең пайдаланылады. Ойын баланың дүниетанымын кеңейтумен қоса, мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпалын тигізетін жетекші құрал. Бала ойын арқылы өзінің күш-жігерін жаттықтырады, қоршаған орта мен құбылыстардың ақиқат сырын ұғынып, еңбек дағдысына үйрене бастайды. Өйткені алдымен неңия болсын бастар қайнар көзі болатын белгілі. Демек, ойынды бар өнердің бастауы деп білеміз. Ойын үстінде бала өзін еркін ұстайды, ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы. Ойын көп жоспарлы, күрделі педагогикалық процесс болғандықтан кінші мектеп жасындағы балаларды оқытудағы ойындық әдіс болып табылатын оқыту формасы балаларды жан-жақты тәрбиелеудегі негізгі құрал. Сонымен бірге, ойын балалардың психологиялық жағдайларын жақсартады, көңіл аударғыштығын, байқағыштығын және мейірімділікке, кіншіеңілділікке үйретеді. Ойын –бір жағынан баланы бірден қуанышқа бөлесе, екінші жағынан ойын әрқашан болашаққа бағытталған. Өйткені ойын барысында келешек өміріне ықпал ететін рухани адамгершілік сезім, қасиеттер мен дағдылар, икем қалыптасады. Сонымен бала өмірінен маңызды орын алатын оқытудың бір түрі-ойын, жаттығулар екені анық. Олай болса «оқыта отырып ойнайық, ойната отырып оқытайық» деген пікірді ұстана отырып, балаларды тәрбиелеуде ойын әдісінің маңызы көп. Мектепке дейінгі жастағы баланың ойынға деген құшқы, қарым- қатынасы, мінез- құлық көріністері олар өсіп

өсейгенде де жаңаса береді. Ойын барысында бала өзін қоршаған үлкендер сияқты, өзінің сүйікті әңгімелері мен кейіпкерлері сияқты өмір сүреді, әрекет жасайды. Ойынды қолданумен бірге ойлауға, тілді дамытуға, шығармашылық әрекетін байытуға бағыт алады. Баланың ойын кетіндегі қимыл- қозғалысы дене бітімін жетілдірсе, ал қарым- қатынастағы пайымдаулары өзіндік таным- түсінік, мінез- құлық әдептерін бекітуіне әсер етеді. Бала ойын арқылы бір әрекеттен екінші әрекетке ауыса отырып, өзіне түрлі ақпараттар алады, дүние сырын ашады. Ойынның түрлері өте көп. Мысалы, ролдік ойындар, денеиппанықтыру ойындары, сюжеттік ойындар, дидактикалық ойын элементерін пайдаланудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар баланың ақыл- ойын дамытып, сабаққа деген қызығушылықтан арттырады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз, импульсивті болғанымен, қабылдау есте сақтау мүмкіндіктері жақсы дамыған. Тіл дамыту, сауат ашу сабақтарында

да ролдік, сюжеттік ойындарды қолдануға болады. Ролдік ойындар мектепке дейінгі балалармен өмірінде елеулі орын алады. Бұл ойындар ұзақта, қысқа да болуы мүмкін. Құрылымдық ойындар- балалар әрекетінің бір түрі. Оның негізгі мазмұны көпшілік өмірді алуан түрі құбылыстарды және соларға байланысты іс-әрекеттерді бейнелеу болып табылады. Құрылыс ойыны бір жағынан сюжеттік-рольді ойнауға ұқсас келеді. Балалар ойын үстінде көпірлер, стаптондар, темір жолдар, театрлар, цирктер т.б. ірі құрылыстар салады. Бала тәрбиесі қиын да, жауапты міндет. Ұрпақ тәрбиесі қоғамнан тыс, оқшау тұрған емес. Ол қоғамның, заманның бағыт-бағдармен, ғылым-тіршілігімен бірге жүріп отырады. Осы орайда кез-келген бүлдіршін үшін бала тәрбиесі ата-анасына берілген тәлім-тәрбиені одан әрі жалғап, жандыратыны сөзсіз. Мен өз тәжірибеде оқу іс-әрекеттерді ойын түрінде өткізгенді жөн көрем. Себебі, ойын арқылы бала материалды тез ұғынады. Балалардың есте сақтау қабілетін, қиялын, қабылдау қабілетін, зейін тұрақтандыруға, аңғарымпаздық қабілетін дамытуға арналған ойындар топтамамен ұсынып отырамын. Ойынға зер салып, ой жүгіртін қарар болсақ, сол ойындардан үлкен де мәнді, мағыналы істер туындап өрбитінін байқаймыз. Ойткені ең алдымен не нәрсенің бөлемін жөн бастар қайнар көп болатыны белгілі. Сондықтан да ойын бала бойындағы қандай да бір өнердің бастауы деп білеміз. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсерді ұшықайды, белсенділігі артады, ерлік қасиеті, қиял елеулері дамиды, мұның бәрі баланың шығарымпаздық қабілеті мен дарынын ұштайды. Ойын үстінде бала бейне өмірдің өзіндегідей қуаныш, реніш сезіміне бөленеді.

Бірақ бала одан ойын екенін білмейді деген түсінік тұмайды. Сондықтан шындықтағыдай «сойтпейік, бұйтып көрейік» деуі, олардың «ойынды ойын» деп түсінуінде жатыр. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасалады : а) ойын – тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстарталы, сөздік қорды байыталы, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. ә) ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді. б) ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. в) эстетикалық тәрбие беру – өнерді, көркемдікті түсіндіру құралына айналады. г) еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді. д) дене күшінің жетілуіне көмектеседі-ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады. Тұжырым: Ойын-тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстарталы, сөздік қорды байыталы, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді.Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады . Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді, дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

*Бізге сәттілік
тілеп
қойыңыздар!*

Артық 1045

сұрақ

қоймайсыз ба?

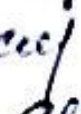
*Телефонды
дыбыссыз
режимге
қойдыңыз ба?*

*Жаман
көңіл күйді
үйде
тастадыңыз ба?*

Жиналысқа

қош

келдініздер!

Вургангулова Тэвхар (Арай ааса)
Зречивасва Агуотан (Модина)
Зречивасва Агуотан (Ана)
Корасва Коргуза (Намин)
Зурхан Агуотан (Модина)
Зречивасва Коргуза (Ана)
Оразов Наминна

А Н А Б Т О Г

Л Д Т И М С А

В У

Кеңес
«Астан да аллергия
болады»

Балалар тағамдарының аллергиялық белгілері мен мифтері
Онда азық-түлік аллергиясы туралы ата-аналар азық-түлік аллергиясы туралы асқындырып, балалардың бәріне аллергиясы бар деген идеяның жоктығы туралы көптеген мифтер бар.
Азық-түлік аллергиясы кең таралған, бірақ кейбір ата-аналар сенгендей емес. Бұл бізді азық-түлік аллергиясы туралы алғашқы мифтердің біріне алып келеді:

1) Тағамнан кейінгі кез келген белгілер азық-түлік аллергиясы
Азық-түлік аллергиясы 6-дан 8% -ға дейін жетеді, бірақ ата-аналардың көпшілігі балаларының аллергиялық реакциялардан туындамаған өнімдерге реакциясы бар деп санайды.
Оның орнына, бұл балаларда дактозаның төзімсіздігі , тамақтанудан бас тарту немесе басқа да белгілері болуы мүмкін, олар аллергиямен байланысты емес, мысалы, газ және гиперактивность.
Азық-түлік төзімсіздіктерінен айырмашылығы, тамақтану иммундық жүйенің оралық реакциясын тудырған кезде шынайы тағам аллергиясы пайда болады. Бұл реакция IgE (иммуноглобулин E) антиденелерін қамтиды, бұл белгілі иммундық жүйенің гистаминді босатуына әкеледі, бұл азық-түлік аллергиясының көптеген белгілеріне әкеледі.

2) Кейбір тағамдар тағамдық аллергияға себеп болуы мүмкін
ad

Шын мәнінде, белгілі бір тағамдардың азық-түлік аллергиясын тудыратыны дұрыс, бірақ балалар көптеген жемістер мен көкөністерді (ауызша аллергия синдромы) қоса алғанда, кез-келген тағамға аллергияға ұшырауы мүмкін.
«Аллергия тағамдары» деп аталатын азық-түлік аллергияларына жұмыртқа, сүт, жаңғақ, жаңғақ, соя, бидай, балық және ракушек жатады.

3) Балалар тағамдық аллергиядан бас тартпайды

Бұл олардың аллергиясы неден тәуелді, бірақ балалар екі-үш жыл бойы оларды толықтай аластатқанда (тамақтануды жоюдан) көп болса, көптеген тағамдық аллергиялардан асып кетуі мүмкін.

Мысалы, балалардың 85% -нан астамы сүт аллергиясына ұшырайды, бірақ жержаңғақ, ағаш жаңғағы немесе теңіз өнімдеріне аллергияның аз болуы мүмкін.

Дегенмен, балалардың шамамен 20% -ы аллергиясын жержаңғақ жерлеріне шығара алады.

4) Жержаңғақ балалардағы ең көп таралған тағамдық аллергия
Жержаңғақ аллергиясы өмірге қауіпті аллергиялық реакцияларды (анафилаксия) тудыруы мүмкін, алайда сиырдың сүт аллергиясы жас балаларда ең көп таралған тағам аллергиясы болып табылады.

5) Позитивті антиденелердің деңгейі сіз бір немесе бірнеше тағамдарға аллергияңызды білдіреді

Бұл міндетті емес. Көптеген жаңа аллергиялық сынақтар, соның ішінде RAST және Immunosor RAST, сіздің баланың аллергиясы туралы қарапайым «иә немесе жоқ» жауап бермейді. Оның орнына олар теріс немесе төменнен өте жоғары деңгейге дейін созылатын антидене деңгейін береді. Теріс немесе төмен антидене деңгейлері бар балалар, тіпті қалыпты деңгейлерде, сол тағамға аллергия болмауы мүмкін, сондықтан сынақ нәтижелері баланың тамақ ішкен кезде белгілері бойынша түсіндірілуі керек.

Мысалы, егер RAST тестілеуі жұмыртқаның ағы үшін антиденелердің төмен деңгейін көрсетсе, бірақ сіздің бала күнделікті жұмыртқаны жейді және тағамдық аллергия белгілері болмаса, ол жұмыртқаға аллергия болмауы мүмкін.

Бұл аллергия сынақтарын дұрыс емес түсіндіру - кейбір балаларда көптеген тағамдық аллергияларға диагноз қойғанына немесе олардың «бәріне аллергия» болғаны туралы айтылған.

6) Тамақты дайындаған кезде аллергиялық (аллергияға себеп болуы мүмкін) аз.

Акуыздар аллергиялық реакцияны тудыратын тағамның бөлігі болып табылады және кейбір адамдар азық-түлікті дайындау акуызды өзгертпеді деп сенеді, сондықтан баланыз бұдан былай аллергия болмайды.

Сондықтан кейбіреулер кейбір балалардың жұмыртқаға аллергиясы бар деп сенеді, бірақ жұмыртқамен жасалған тортты жейді.

Американдық Аллергия, Астма және Иммунология Академиясының мәліметтері бойынша, кейбір аллергиялар (көбінесе жеміс-жидек пен көкөніс) аллергиялық реакцияларды тек пісірілгенге дейін жеп қойған жағдайда ғана жасайды.

ad

7) Егер сіз азық-түлікке аллергияңыз болса, кейде шағын мөлшерде жеуге болады

Бұл қауіпті аңыз. Балаңыз аз мөлшердегі азық-түлікті тамақтандырған соң реакциясы болмағандықтан, ол бір рет аллергияға ұшырайды, бұл келесі жолы ол одан да күрделі реакция болмайды дегенді білдірмейді.

Сондай-ақ, азық-түлік аллергиясының дамуының ең жақсы жолы - азық-түлікті бірнеше жылдар бойы жеуге болмайтын қатаң жоюшы диетаны қолдану, уақыттың аз мөлшерін азық-түлікпен тамақтандыру, балаңыздың көктемгі оның тағамдық аллергиясы.

8) Тамақты аллергиясы шындық емес

Тағам аллергиясы - нақты. Иә, кейбір адамдар азық-түліктерге соншалықты аллергияға ұшырайды, егер тамақ өнімдері дәл сол ыдыс-аяқты қолданса немесе олар тамаққа қол тигізсе және оны нақты жесе, онда реакция болады. Тамақтану аллергиясы соншалықты байсалды болғандықтан, тамақтану аллергиясы бар тағаммен жасалса, баланың тағамдық аллергиясын және ескерту ата-анасын және балаларын құрметтеуді ұмытпаңыз.

9) Азықтан аулақ болу оңайға түспейді. Балаңыздың аллергиялық мәні бар. Балаңыз сүт пен жұмыртқа сияқты аллергияға ұшыраған тағамдардан аулақ болу оңай болса да, нақты мәселе басқа тағамдардағы ингредиенттер болып

табылады. Сондықтан аллергиялық тағамдарды болдырмау қиын бөлігі сіз өзіңіздің аллергиялық баланызға тамақтандыруды ойлайтын тағамдардағы нәрселерді анықтауға тырысады.

Сіз өңделген тағамдардың тамақ белгілерін оқып, мейрамханаға барған кезде тағамның ингредиенттерін сұрай отырып, баланыз мектепте тамақтанып немесе досыңыздың немесе отбасы мүшелерінің үйінде тамақтанып, баланыздың аллергиясы болуы мүмкін жасырын ингредиенттерді анықтай алады.

10) Азық-түлік аллергиясы маңызды емес

Тағам аллергиясы өлімге әкелуі мүмкін.

Жыл сайын азық-түліктің қатты аллергиялық реакцияларынан жылына 150-ге жуық адам қайтыс болады.

ХАТТАМА
АТА – АНАЛАР ЖИНАЛЫСЫ №_3_
12.05.2026ж

Күн тәртібінде:

1. «Баланың бойындағы жақсы қасиеттерді дамыту» жолдары
2. Жыл бойындағы балалар жетістіктерін қортындылау
3. Ата-аналармен пікір алмасу
4. Алғыс аңту және ұсыныстар

Қатысқаны 13 адам

Шақырылған қатысушы 25

Күн тәртібі бойынша сөйлегендер:

1. Тәрбиеші ата-аналарды қортынды жиналыспен таныстырып жыл бойы атқарылған жұмыстарға тоқталды
2. Балалардың шығармашылық қабілеттері танымдық белсенділігі тіл байлығы мен өзіне деген сенімділігі артқаны атап өтілді
3. Ата-аналар өз оңларын ортаға салып пікір алмасты
4. Ата-аналар балалардың жетістіктеріне ризашылықтарын білдіріп тәрбиешіге алғыстарын айтты

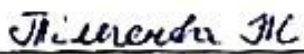
Жиналыстың шешімі:

1. Балалардың бойындағы адамгершілік қасиеттерді дамыту
 2. Үй жағдайында балаға мейірімділік сияқты қамқорлық қасиеттерін үлгі ету
 3. Баланың жетістіктерін мадақтап өзіне деген сенімін арттыру
- Балабақпа мен ата-ана арасындағы байланысты тұрақты жалғастыру

тәрбиеші:

_____ Салқынова Л.С. _____

Ата – аналар комитеті:

ХАТТАМА
АТА – АНАЛАР ЖИНАЛЫСЫ №1__
25.10.2025ж

Күн тәртібіне:

1. Баяндама «Бала тәрбиесі - ұлт болашағы»
2. Кіріспе
3. Әр түрлі мәселелер

Қатысқаны 12 адам

Шақырылған қатысушы 25

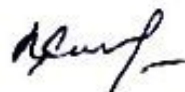
Күн тәртібі бойынша сөйлегендер:

1. Күн тәртібіндегі бірінші мәселе бойынша тәрбиеші «Бала тәрбиесі - ұлт болашағы» атты баяндамасын оқумен басталады. Тәрбиенің негізі отбасынан бастау алатыны жайлы айтып өтті.
2. Екінші мәселе бойынша ата-аналар комитеті сайланды. Өткен оқу жылында ата-аналар түгел келісім шартқа отырды.
3. Үшінші мәселе бойынша ата-аналар комитетінің мүшесі сөз сөйледі. Ата-аналардың балаларына дұрыс көңіл бөліп, тәрбие беруі және оқу үлгеріміне көбірек көңіл бөлуі жайында, сонымен қатар балалардың тазалығы және балабақшаның төлем ақысы үйірмелерге акелуіне мән беруі керектігін айтып өтті. Арт терапия ойыны ойналды

Жиналыстың шешімі:

1. Жиналыстың қорытындысы қанағаттанарлық деп табылсын.
2. Балабақша тәртібін ұстану қанағаттанарлық деп танылсын
3. Бала тәрбиесіне аса мән берілсін

тәрбиеші:

_____ Салқынова Л.С. _____

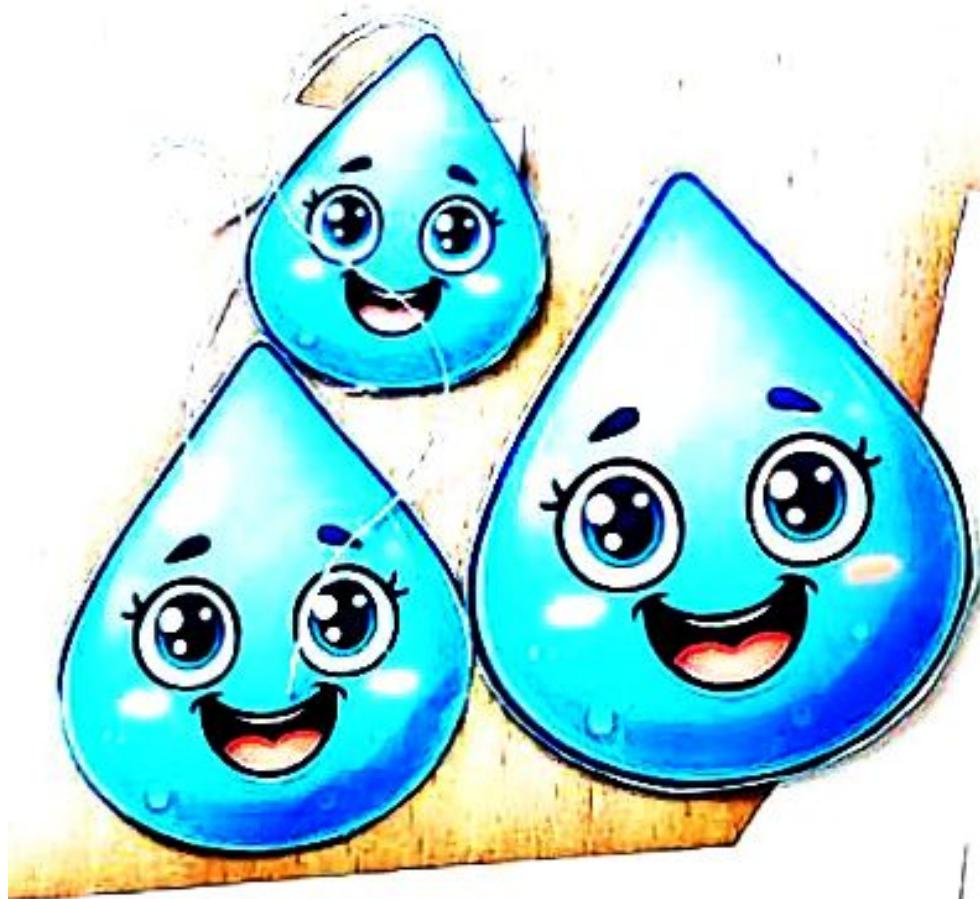
Ата – аналар комитеті:

_____ Милеженова Ж. _____

Бала
тәрбиесі-ұлт
болашағы!

Балаңыздың тәрбиесі
қалай?

Балаңыздың тәтті
қылықтары

Балаңыз сізге қандай
көмек көрсетеді?

Балаңызға қаншалықты
уақыт бөлесіз?

Үйде балаңыз немен
айналысқанды
ұнатады?

Балаңызды
таңертен қалай
аятасыз?

Балаңыздың қалауын,
таңдауын қолдайсыз ба?

Баланы еркін
тәрбиелеген дұрыс па,
қатаң тәрбиелеген
дұрыс па?

Балаңыздың
ұстанатын ережесі
бар ма?

Балаңыздың ойын
тыңдайсыз ба?

Балаңыз сізге қандай
көмек көрсетеді?

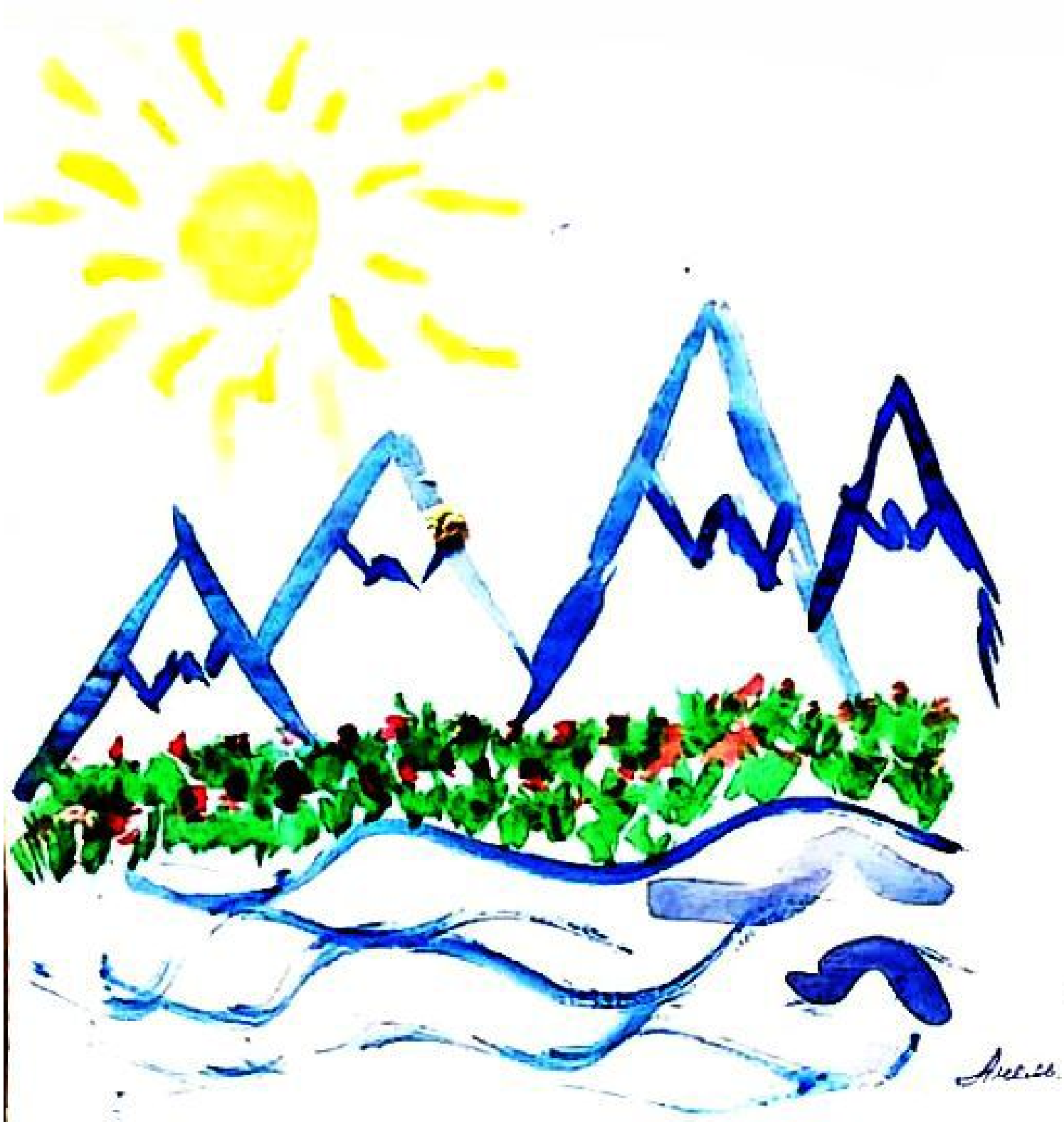
Балаңызды қандай
ұстаным бойынша
тәрбиелейсіз?

Балаңыздың бойынан
ерекше қандай
қабілеттерді
байқадыңыз?

Балаңызға
ризашылығыңызды
қалай білдіресіз?

April 5

Ата-аналар

Жиналысы

Ертен

25. қараша